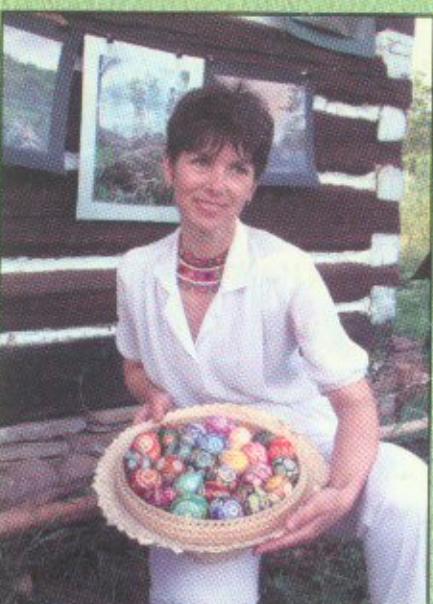
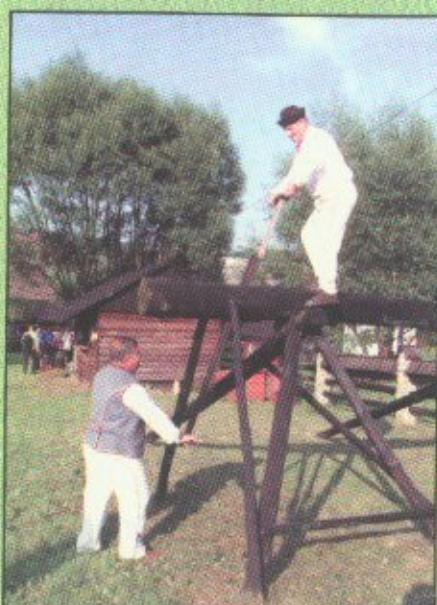
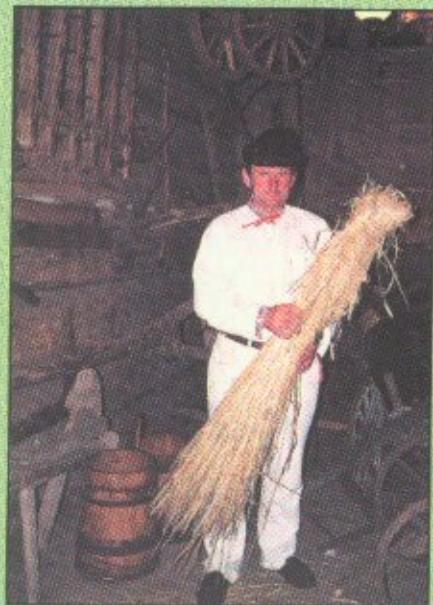

ЗАГОРОДА

Музейне Товариство в Зиндранові
№ 3 (34) 2002

Towarzystwo Muzealne w Zydronowej

Zahoroda

ISBN 83-87282-59-6

Загорода

КУЛЬТУРА, ІСТОРІЯ І ПАМЯТКИ
ЛЕМКІВ В ПОЛЬЩІ

Zahoroda

KULTURA, HISTORIA I ZABYTKI
ŁEMKÓW W POLSCE

Fot. na okładce: wystawa podczas święta „Od Rusal do Jana”
Fot. tył okładki: pokazy rzemiosła podczas święta „Od Rusal do Jana”

Fot. B. Bajorski

№ 3 (34) '02 * Загорода * 1

ВЕЛИКА ПОДЯКА

За даруваны музейны експонати, за поміч в музейных роботах консервацийних і за памятки нашої культури для музею – скансену в Зинранові.

ВЕЛИКЕ ЛЕМКІВСКЕ БОЖЕ ЗАПЛАТ ВШЫТКЫМ ШТО НАМ ПОМАГАЮТ.

ВАРЯНКА ОЛЕНА з с. Липовец з дому Димон (Вовчкы) нар. в 1917 р. дарувала горсет – катанча, який сама вишивала в 1938 р. і дзбанок, який купила в Риманові в 1938 р.

ФЕДОШ МИХАЙЛО народжений в Зинранові, живе в Любіні, дарувал електричний свічник до жыдівской хыжи музейной. То памятка жыдівских родин і трудно подати ёй вартість.

ГУБІК ШТЕФАН з Зинрановы - роботи консервацийны при музею Л. К., а также ремонти і консервация Музею Памяти Родин Жыдівских.

МКСИМОВИЧ ВЛАДЕК – США - дар – касета фільмова з Свята Музейного “Од Русаль до Яна” в Зинранові і з Свята ватряного в Ждині – в 2002 р., а также компакт диск .

Рада Музейного Товариства барз красно просит Вшыткых Лемків де лем жыют, штобы не нищити памятки нашої культуры – одяг, нарядя, знимки і вшытко што нашы людоњкы ищи захоронили. Старши віком одходяц, а молоды не будут того ужывати, то просиме не нищити, не шмаряти до сміта. Як хто не хоче такы памяткы тримати то щиро просиме дарувати до музею – скансену Лемківской Культуры в Зинранові. Най ту молоде покоління, не лем наше але і польске, обзерают кус нашого минулого жыття.

Як хто ма ци найде памяткы жыдівскы также просиме нас повідомити, то хоц немаме на то гроши то за невисоку ціну дашто купиме.

Рада Музейного Товариства.

РЕДАКЦІЯ ДО ЧИТАЧІВ

Дорогы Читачи. Зас витаме ся з Вами 3-тим номером музейного квартальника юж в осінний час. Минуло юж горяче tot rіk літо, тай осін скоро покличе зиму.

В 2-гім остатнім числі кус зме писали о нашим лемківським жытю в смутну 55-ту річницю выгнаня лемків з рідной хыжи і землі в акції “Вісла” 1947 р. і о деякых святах, імпрезах лемківских до половины того року, в яких даєме знати, же лемкы не згинули, же жыют і тоты в горах і на выгнаню в Польши і тоты на Сході і в інших краях де нас доля шмарила, разметала.

Што ся діяло зас од червця в 2-гі половині року головно в літні час?

О музейнім 11 святі “Од Русаль до Яна” в Зинранові в днях 13-14 липця сут дописы і інформаціі в гнесні “Загороді” то мы юж не будеме повторяти, же перешло щасливо при добрі погоді. А перед тым святом 11-12 липця пережылизме торжественно Петра і Павла на горі Явір в Высові в конфесіі православні, а в Криници в тот сам час в конфесіі греко-католицкі.

Початком липця, в горах а конкретні в музею в Зинранові мал місце початок накручаня фільму о акції “Вісла”. То великий історичный труд акторів і виконавців фільму. По Зинранові дальше твориня фільму як історичного документу перенесено до села Кункова на Горлицчині. Єст надія, же фільм будеме могли відіти, як не скорше то до кінца того року. Залежне то од фінансовых можливости. Най лемкы в Польщі і де жыют в світі думають як помочи, як зобрести грошики на покрытия коштів того фільму.

О ювилейнім 20-ім ватрянім святі в Ждині 19-21. 07 до “Загороди” никто нич не написал, а охочо бызме помістили і допис і фотографії. Знаме єднак, же свято перешло щасливо хоц погода в пятницю і суботу не была найліпша то неділя

МИХАЛІВСКА ВАТРА

дарувала добру погоду. О святі в Ждині все дуже пише "НС", а того року окремий допис о святі присвятил ,праві як кожного року, др М. Мушинка з Пряшова.

По ювілейні 20-ті Ватрі в горах 4-5. 08. Лемки на чужині – вигнаню організували 22 ватряне свято в Михалові, а в Лігници тиж в тім часі організувано „Европейське Спілкання Меншості Народних і Етнічних” під руководством керівника ансамблю “Кычера” Юрія Старинского, властей легніцьких з фінансовим помочом Міністерства Культури.

Зас в горах 10-11 серпня ансамбль “Ославяни” святкувал 30-ліття його діяння разом з 10-тим святом культури в Мокрім на Сяніччині.

6. 09 святкувано празник св. Мученика Максима Сандовича, який розпочато в Ждині 5. 09, а 6. 09 в Горлицькі нові церкви Архиєрейське Торжество провадил Владика Адам і велике число священиків.

При закінчиню свята посвячено при церкви Хрест Пам'ятник 55-років акції “Вісла”, якого фундаторами сут – Теодор і Людвіка Грацонь.

Юж повідомили нас, же 12-13 жовтня в Горлицях буде організована Лемківська Творча Осін, а 18-20 жовтня лемківський кермеш в Варшаві. Слава Богу, же лемківські діячі і організації одновляють культурое наше житя в нелегких обставинах, бо в розшимареню лемків в краю і по світі. Лем все єст надія, же новы часы будут для нас ліпши, як будеме розумні діяти проти акції “Вісла” і за повороти з вигнання.

О справах музейных напишеме в н-рі 4/02.

Вшыткых Читачів і не лем щиро здоровиме. Тым што помогают розпроваджати наш квартальник красно дякуєме і просиме до нас писати о вшыткім з житя лемків минулого і гнеснього.

Редакция

Традиційно в першу пятницю і суботу серпня в Михалові одбыла ся XXII Лемківська Ватра на чужині. Можна бы повісти, же початок был такі як кожного рока. Приїхало дост гідні запрошеных гостів. Были представитеle Міністерства Культури, воєвода Вроцлавскі, Президент Лігници, Староста Злоторийскі, сенаторове, послове, власти повіту польковіцкого, гміны Хоцянів та солтис села Михалів. Были ціж головны спонсоры.

Ватру отворил Андрій Копча – ведучий Заряду Головного Стовариштва Лемків витаючи запрошеных гостів і ватровичив. Были ціж промови гостів. Жаль, же не одчитано поздоровлінь надісланих през особы, которы не могли скорыстати з запрошуния. Але думам, же вартат зацитувати хоц кавальчык листу надосланого през Раду Музейного Товариства в Зиндранові – голови Т. Гоча і з-ка Є. Дзядоша:

.....”приймите од нас братерськы жычыня і поздоровліня. Тепло здоровиме Організаторів, Гостів і Участників 22-го Свята Лемківской Культури на Чужині. ...Од серця жычыме доброї надії, же будете вертати з вигнання на рідну Лемковину. Бо ту наша культура од віків, ту рідна земля, рідны горы, ліси, річки, потоки.”

А пак зас найстарший лемко Михалова Ярослав Гербут розпалив Ватру. И юж ся зачало. До того часу ансамблем отвераючым Ватру

Дитячий конкурс співу, верша і малюнку

была "Лемковина", а остатньо "Кычера", а ту на сцені появил ся "Смерек" з Клішова. Декотры были здивлены, але так ся зложило, же "Лемковина" не приіхала, а "Кычера" розпочала свою імпрезу "Стріча Меншости Народних і Етнічных під Кычером".

Ансамбль "Смерек" заспівал "Тяжко жити на чужині" і кілька інших співанок. А потім виступил ансамбль "Весна", а так докладні то А. Коробчак і Д. Лагудка з Вроцлава.

Знаний нам вшытким наш поета Петро Трохановський – Мурянка іщи раз зостал выріжнений за свій 30-літній творчий доробок. Бенефіс з Петром попровадила А. Ридзанич. Было цікаво, симпатичні, а часом і весело. Петро сідил на високім креслі, співали, оповідал, та одповідал на звідання... і повідал, же не може достати ногами до землі.

В дальшій частині програму виступила група вокально – інструментальна "Серенча" з Горлиц.

Перший раз на Ватрі виступил ансамбль "Карпати" з села Липовляни що є в Хорватії. Членами ансамблю сут потомкове лемківських емігрантів, котры выїхали з Карпат на початку ХХ століття. Приїзд іх был можливий завдяки Юркови Старинському, котрий был там з "Кычером" два роки тому. З нима приїхала ціж група хорватська "SRCE".

А юж о півночі сцену опанувала група музична "Олле" і так собі грали праві до рана.

В суботу ціж засвітило сонце і юж од рана зачали ся зіїджжати ватровиче. Хоц на ватровиску не трепотали державны прaporы то і так было колорово. Але думам, же важну ролю сповнили два написи. Єден то: "Не забывайме Лемковины - мы сей дівкы і сыны".

Тоты слова все будут актуальны покля будеме ся признавати до свого походжыня. А о тым бесідувал другі напис: "Будте горды своім походжыньом". И ту ся звідам: - а як сте ся записали як был список люди?

Але вернийме до програми Ватри.

В суботу ватряний програма розпочал молодіжний ансамбль "Агромілк" з Прешова, котрий впровадил зображеных в ватряний настрій, а головно діточки, котры нетерпливо чекали на конкурсы.

Конкурс верша і співанки провадил професіоналіста Петро Трохановський. Діточки - а зобрало ся іх дост гарні – співали і рецитували верши. Павцьо Романяк заспівал "Родилися терки за горами", Павцьо Старинський - "Купили мі мама корову", Наталька

Павлище – "Чые то полечко не оране".

Рецитували верши:

Александра Кулик – "Бик і жаба", Юстинка Кулик і Лукаш Кулик "Осел і соловій", Сандруся Косовска – "Водичка", та дуже інших діточок з ріжких місцевостей, а навет з гір з Конечной приїхала Емілька Шмайдя.

Дуже оплесків зобрал Павцьо Старинський і Петро Трохановський, котрии представили фрагмент "Вертепу в Карпатах", где діда грал Петро, а хлопця Павцьо. На увагу заслугує іщи Томко Банковський, котрий рецитувал вершик по польськи як правдивий артиста і на закінчыня повіл, же його мама то лемкыня, а няньо – поляк, то на другій рік юж ся навчыт верша по лемківськы. Весь таких. Дуже діточок під надзором Йоанны Косовской брало участ в конкурсі рисунків. Вшытки учасники конкурсів нагороджено дипломами і подарунками.

В дальший частині програму виступил ансамбль Кружка Стоваришия Лемків в Пшемкові, котрий певно заіснує юж на лемківських святах. Перший раз завитал на Ватру ансамбль "Калинки" з недалеких Рокыток.

В програмі предвиджено ціж кус часу на конкурс і концирийки, але виступило лем двох гумористів: - Аксенти Дурбак і Андрій Копча в конкурсі "Знам вшытко".

В перерві концерту была промоция книжки др Олены Дуць – Файфер "Лемківска література в другій половині XIX і перший

Словаки Цигане „Романі Як”

половині ХХ віка". По тым книжка пішла як "свіжы булкы"

Але до купування інших книжок і часописів нихто не заохочував, хоць "Загорода" і так скоро зостала розобрана.

Коли кружил ем ся коло продажы тых часописів пришол до мене Німець, котрий был тепер в колеги Гретшела в Лігници та постановил одвидіти нашу Ватру. Не знал з якой причыны взяли ся Лемкы ту на заході. Коли ем му якоси (при помочи рук) оповіл цілу історию то він на того повідат в тім сенсі: "То хтovды рядили комуністы, а тепер ёст демокрация то чом там (на Лемковину) не вертаме". Я му повідам, же нашы дому і землю мают іншы і коли бы зме хотіли вернути то мусиме вшытко купити. Мій розмовця покрутіл головом та повіл, же він того не розуміє. Ой так так! Розсудний чловек того не зрозуміс.

Вернийме зас до того што ся діяло на сцені, а на сцену попросили родинний естрадовий ансамбл "Окмель". Ансамбл в новий формі і складі діє другій рік, котрого керивником ёст К. Бочневич. Почули зме такы співанкы як: "Світ місячку", "В нашему саді", "Ой ты риченько", "Карчмарочка" і іншы. Звіздами ансамблю были сестрички Романа і Наталька Бочневич.

А пізно вечером виступила "Кычера" і ёй гости. Програм "Кычера" нам найближший але і в векшости знаний, але за то іншы ансамблі представили нам спів, танец і обычаі з ріжных закутків світа.

Ансамбл "Романі Як" діє в Буковцях на Словакії. Його членами сут Цигане, котры хотуць заховати і розвивати циганську культуру. На сцені вказали традиційны іх танці.

Ансамбл "Карпаты" з Хорватії што діє при Українским Товаристві Культуральным вказал головно огнисты танці українськы.

В дальший частині на сцені заняла місце сицилійска група "Kallipolis" што в тлумачиню значыт "ладне місто". В програмі были пісні, танці і музыка міста Giaffe, котре лежыт близко Етны. Цілком інший програм вказали японски студенты, котры часово пребывають в Новій Зеландії. Група вказала японскую традицию граня (товчыня) на бубнах. Но і на закінчыня міжнародной частині Ватры виступил мексиканскій ансамбл "Tonalli Ambar", котрий юж другій раз завитал до Михалова. В програмі вказали танці та огнисту музыку.

І так помали закінчыла ся офіційна частина Ватры. Ведучий Стваришия Лемків А. Копча сердечно подякував виконавцям, спонсорам і вшыткым котры причынили ся до організації Ватри.

На сцені появил ся ансамбл "Олле" і грал до білого рана.

B. Дзядик.

СПОГАДИ МАЙОРА КОНСТАНТИНА

(Продовження)

ЩО МЕНІ ЗАПАМЯТАЛОСЬ ПРО ПЕРЕІЗД З ДОНБАСУ В ТЕРНОПІЛЬСКУ ОБЛ.

І так завантожили ми на станції Желанна поблизу Донецька. Багажу в нас не було всього пару мішків з перинами і деяким одягом. Це було все наше багатство.

На єдній із станцій пасажирській наша бабуся Текля залишилась, вийшла з поїзда, ми не заглянули, а коли поїзд рушив вже було пізно. І так на слідуючій станції по горячих слідах рішили, що я вернусь назад шукати бабусю. Коли я добрався назад на ту станцію то бабусю знайшов. Вона сідила в якісь кімнаті, її кормили і ждали що хтось зголоситься. І так я бабусю знайшов, а потім було завдання догнати своїх. Я знов, що ми їдемо в Тернопільську обл. м. Борщів. Но коли я став розпитувати де мені злізати, то мені пояснювали, що доїзджає Києва у Хвастові. І так я не знову де мені їхати. Іхали ми з бабусею на товарних вагонах з однієї до другої станції. Пам'ятаю, що один раз позалізали ми в труби великого діаметра. Як собі пригадую цю подорож то зараз сльози з очей капають, бабуся була зовсім роздіта в якісь тоненькій блюзочці. Тільки Бог міг мені підсказати щоб добератись до станції Хвастів і я не помилився. Там я знайшов своїх батьків, які чекали на мене двоє діб. Було холодно, юсти ми не мали нічого, не знаю де бралась сила і здоров'я все це перенести.

Мама як завжди сильно плакала за мною. Оказується в мене в пінджаку (блюзка) були зашити якісь гроші. Тоді сильно багато було бандитів які обкрадали людей. І так з Божою допомогою ми всі знайшлися і зобралися до Борщева. Поїзд прийшов ночю, ми з дороги були змучені, заснули а мали з собою якесь відро картоплі і там нам це вкрали.

Якось ми добрались з станції Борщів до маминого брата Максима Ядчишина. І так ми зупинились в них. Вони жили

в хатині з однеї кімнатою і корідором. Там їх було шестero, ще одна родина – четверо людей - яка раніше приїхала і нас пятеро. Не можу представити де ми всі помістилися, де спали і що їли. В таких умовах ми жили, так поневірлялись.

В Борщеві знайоми батька показали нам хату з якої поляки переїхали в Польщу і там ми поселилися. В хаті не було нічого крім стін.

Пам'ятаю, що тато з паркана зняв пару дощок і збив нари де ми спали. Батько і я зразу пішли до колгоспу, який на той час був організований на панських землях.

Мама моя по приїзду в Борщів захворіла на тиф, її забрали в лікарню і нас до неї не пускали.

В колгоспі була організована кухня де варили на дворі ріденьку кашу ячмінну і так нам давали таку похльопку їсти, ми брали з собою маленького братика Михайла і ділилися своїми порціями. Ще привозили з молочарні перечін і давали пити. Так ми жили. Бабуся Текля залишилась в сина Максима де ми зупинились перше.

Одного разу ночю до нас пришли з фанаrikами НКВД (поліції) і забрали нас, там ми були до ранку. Розпитали нас звідки ми приїхали, що ми заодні. Наши люди підтвердили і за нас поручили. І так нас відпустили, а пізніше дали паспорти на 3 місяці.

Одного разу пустили нас в лікарню до мами, мене і брата. Лікарі сказали що мама буде померати щоб ми попрощались. Мама була обстріжена на голо. Страшно схудла. Тато дуже плакав за мамою.

Купив тато козу, я доїв. Десь роздобув муки, я пік хліб іварив їсти і так ми жили. На той час - весна 1947 р. – був голод. Деякі родини голодували, кормились лободою, пухли і з голоду померали. Но ми дякували Богу не голодували, якось батько викручувався. То його сестра Марія дала бохенець хліба, то кум Левко з Голубічка, то двоєрідний брат

мами Завінський Кундра дав трошки пшениці, яку на журнах мололи. І так нам люди допомагали.

ЯК СКЛАЛОСЬ ДАЛЬШЕ ЖИТТЯ НАШОЇ РОДИНИ В М. БОРЩЕВІ.

Мама наша Анастазія виздоровіла, повернула з лікарні і нам стало лекше. Дали нам хату в досить гарному місці, яка складалась з двох кімнат, кухні, кладовки і корідора, покривка була солом'яна. Була окремо стайння. За позичені кошти батько купив корову, мама пішла працювати прибиравницю в колбасний цех пана Туркевича. Придбали до хати якісь ліжка, столик і так помаленьку почали обживатись. Батько важко працював в колгоспі їздовим з ранку до ночі, не було ні неділі, ні св'ята.

Брат Михайло пішов до школи і пас корову. Я теж ходив в колгосп і працював на ріжних роботах, спочатку на сортодільниці а потім конюхом, треба було вставати в 3 години ранку щоб коней накормити і напоїти. Свою роботу я виконував добросовісно і за то голова колгоспу Іван Василевич Лисак направив мене в машино-тракторну станцію МТС на курси трактористів, пізно осінь 1947 р. Всю зиму ми провчилися і весною 1948 р. одержали права трактористів, наших хлопців переселенців було багато. До речі вони оказались дуже здібними, а потім спеціалістами.

З моого села Красна разом зі мною вчилися Фателяк Степан, Ядчишин Володимир, Дмитро Завінський, Василь Яблонський, Микола Ваньо і багато інших.

На весні 1948 року ми виїхали в колгоспи орати і сіяти. В той час колгоспи були тільки там де були панські фільварки. В основному по селах ще були одноосібні господарства, но вже тоді почали організовувати колгоспи. Люди не хотіли віддавати свої землі, но нічого не вийшло, з часом створили такі умови, що кожний віддав свою землю до колгоспу.

На тракторі мені не довелось довго працювати тому що мене призначили обліковцем тракторної бригади, бригадіром бригади Н1 був Куберський Пилип Григоревич, колишній танкіст, офіцер в запасі – капітан. Був досить суровий, хлопці його боялись, але я був його права рука. Наша бригада їздила по селах і ми ночували на різних квартирах завжди разом, він без мене нікуди не ходив. За ним охотились так звані нічні, які були проти того щоб організували колгоспи, а ми обробляли землю. Ночю обстрілювали наших хлопців, підпалювали трактори, спускали їх в річки і таке інше.

Умови роботи на тракторах були дуже важкі. В основному були трактори Універсали (У – 2) без кабіни, сідіння було зелізне, ще були коліскі і гусеничні ХТЗ, які заводились від рукоятки вручну. Дуже часто були поломки, транспорту не було. За бригадою була закріплена пара коней і їздовий, який доставляв пальне і мастила до тракторів. Хлопцям часто приходилося на плечах носити вузи в майстерню на ремонт. В таких важких умовах нам молодим спеціалістам приходилося працювати.

За таку важку працю платили зерном в кінці року. На кожний трактор було по два трактористи і два прицепчики. Працювали в дві зміни бо тракторів не вистачало.

Зимою всі ремонтували в майстерні трактори і сільськогосподарську техніку. За ремонт платили грішми, але дуже мало.

І так наші молоді хлопці мусіли привикати до таких важких умов праці. Всі свої ми збирались в неділю, згадували як було в дома весело, нам здавалось що в дома сонце ясніше світило, згадували про гори, річки і ліси, про прекрасну природу.

Старших хлопців почали забирати в школи ФЗО, а потім відправляти на Донбас в вугільні шахти.

*K. Майор
Борщів.*

ПАМЯТИ ЯРОСЛАВА ЗВОЛІНСКОГО

Редакція Музейного квартальника “Загорода” в н-рі 2/2002 (33) на стр. 47 помістила смутну новину, же на 72 році життя несподівано помер Ярослав Зволінський. Редакція обіцяла веце написати в наступнім числі, бо тых юж по смерті Славка, жена Його Ядзя прислава ксерокопію описаного життя власном руком Покійного.

Ярослав Зволінський народився 31 грудня 1929 рока в родині православного дяка в селі Фльоринка. Родиче мали середню господарку. Коли доріс до шкільних років родиче послали Го до учительської семінарії в Креници. Потім юж був Захід, на вигнаню, дорывчы школы і робота в тартаку.

Хотіл зостати православним священником, але “опікуни” постаралися, жебы ним не быв.

Заберают Го до войска, до баталіонів робочих, де одслужил понад 2 роки.

З войска вертат в зеленогірське вой. де піднимат роботу в Суленціні, Шпротові а в 1955 році в Зелені Горі. Ту спотикат дуже своїх люди і своєї молодежи. Ярослав зачинат барз активну суспільну діяльніст. В роках 1955 – 1960 зеленогірська група Лемків провадила велику політичну роботу. Домагано ся повороту Лемків на свої землі, за іх стараньем приїхала до Польщі делегация Гардого з Америки. За свою діяльніст вшытки заплатили високу ціну, стратили роботу. Ярослава знайомы принимают на презеса в Слубіцах, де шьют убраня, роблять светри. По році власті спулдзельню упаньствоўляют. Ярослав зас тратит роботу і мусит ся з того терену винести.

В 1960 році піднимат роботу в “Воєвідським Звязку Спuldзельчости Працы” в Кошаліні, як шеф продукції промислу легкого, пополнюює тყж заочно свою освіту – Студиум Економічне Гандлю – для керівничої кадри .

Єст добрым і ціненым робітником . Організує Засадничу Школу Заводову, причинят ся до вýбудовання 4 фабрик одежы. Власти Кошаліна одзначают Го гонором одзнакою Заслужений для Воєвідства Кошалінського, отримує тყж Срібний Крест Заслуги, одзнакою Заслужений для Міста Кошаліна і Золотым Крестом Заслуги а також іншиими ресортовыми медалями.

Не маючи часу на жыття приватне аж в 1986 році оженил ся з Польком Ядвігом з дому Фуртак. Мают 15-літню доню Александру.

В 1990 році переходит на емеритуру. Влучат ся в народну діяльніст і зачинат занимати ся видаваньем верши. Яко перший виходить збір верши “Знаки часу”, потім книжка прозы “Рапсодия для Лемків”, “Łemkowie w obronie własnej”, „Na Łemkowszczyźnie. Florynka (nasze seło)”, а в 2001 році виходить пята юж книжка “Bataliony robocze w Ludowym Wojsku Polskim”

В 1955 році Ярослав зостає членом ZL P.

Знализмесь ищи з Зеленої Горы. Од коли створено музей ЛК в Зиндранові в 1968 році, Ярослав все цікавился його дольом. Писал, радил і духовно бýл цілýй час з Радом музею, бо одлегліст місця жыття не все позволяла одвиджати. Як Пок. бýл в горах то неминял одвидіти музей, нас і Зиндранову. А майже на кожде музейне свято “Од Русаль до Яна” приїзджал і што міг помагал. На остатнім 11-тім святі юж не бýл, не бýло Го юж серед живих. Остатні раз віділізмесь в Колобжегу в жовтни минулого 2001 року, бо там мы з женом бýли в санаторий.

С листів писаних до мене, до Рады музею можна створити немалу книжку.

А тілько Ярослав писал дописів до “Загороды” то провірме вшытки 33 номеры. Ой бракує Тя Славку і Твоих статей до дальших “Загород”. За скоро ес одишол, бо хоц ес видал 5 цікавих книжок то замірял ес дальше писати і выдавати.

Як каждый чловек так і Пок. Ярослав мал своїх приятелів і противників в різницях поглядів і релігійних і національных. Бýл одданый Православні Церкви і нич дивного як Його Няньо бýл Єй дýком в Фльоринци і таку науку Сын перенял.

А в національні свідомості мож повісти, же бýл лемком регионалістом, бо родился на Лемковині і все жыл ей духом. Нераз думал о повороті в горы, жебы ту на рідні земли зложыти свої кости, лем до рідного села, Фльоринки, не бýло можности вернути. Тай принял Го дос далека і чужа для лемків кошалінска земля. Най Ti она Славку буде пухом, а близко Тебе позостают Жена Ядзя і Дочка Оля.

Спий тихым вічним сном над Балтийским Морью. А мы, коли Тя згадаме то зо словами Вічной Памяти о Тобі.

Фецьо Гоч з родином.

NIEODŽAŁOWANY JAROSŁAW ZWOLIŃSKI

Nie zdążyłem spotkać się z nim za życia, czego nie mogę sobie darować. Poznałem go jedynie poprzez jego książki, pisane artykuły, listy osobiste i rozmowy telefoniczne, których odbyliśmy kilka naście.

Były one dla mnie zawsze przyjacielskie, serdeczne, nasycone wielkim patriotyzmem.

Z dużą satysfakcją chcę się wyrazić, że to śp. Jarosław tchnął we mnie ducha pisania wspomnień o naszych rodakach Łemkach, o ich życiu, ich istnieniu, o naszej Małej Ojczyźnie Łemkownie.

To JAROSŁAW i jego książki rozbudziły we mnie tesknotę, odnowiły miłość do moich rodzinnych stron, do wyrzucenia z siebie wszystkiego co przeżyłem, co widziałem i co zdażyłem o moich sasiadach zapamiętać do czasu, kiedy nas stamtąd pod przymusem wysiedlono.

JAROSŁAWIE, nie zapomnę Twoich słów z listów, których mały fragment zacytuje: “Panie Aleksandrze jestem pod wrażeniem Pana książki, proszę pomyśleć o następnym tytule, jest to cenna historia”.

Listów od niego było wiele i podobnych przyjacielskich rad również, które brałem sobie głęboko do serca. Natomiast ostatni list, jaki od niego otrzymałem był już smutny, przeraził mnie i zaniepokoił. Był on z 9 marca br. A oto jego fragment: „Dzisiaj otrzymałem od Pana pocztę, dziękuję za drugą książkę i pozdrawiam. Cieszę się, że Pan w swoich książkach odkrył tyle o Łemkach i dla Łemków ich historii.” A dalsze słowa tego listu zabrzmiły tak: „...prawda też jest, że uciekłem św. Piotrowi z pod drzwi. Obecnie już trzeci tydzień kuruję się w domu.”

Na następny list odpowiedzi już nie otrzymałem. O Jego zejściu z tego świata dowiedziałem się z dwumiesięcznika: „Besida”, 7 sierpnia 2002 r. Żałuję, że nie wiedziałem o jego pogrzebie.

Przepraszam, że tą drogą składam, Jego Żonie, Córce i Rodzinie kondolencje z wyrazami głębokiego żalu za niemającą ceny stratę.

Rodacy, stratę z powodu jego odejścia od nas na wieczny spoczynek ponieśliśmy my wszyscy Łemkowie, nasze Karpaty o których napisał tyle prawdziwej historii i pisałby ją dalej, gdyby nie zabrała go od nas nieprzebłagana śmierć.

Zaś w swoich książkach pisał prawdę, wyszukiwał wśród Łemków bohaterów wojennych walk i oddanych synów i patriotów łemkowskiej ziemi.

W swojej społecznej pracy nieustannie walczył o zwrot Łemkom odebranej ziemi. A swoim potencjałem intelektualnym pouczał naszych rodaków jakimi metodami domagać się u władz państwowych oddania ojcowizny. Historia tego mu nie zapomni.

Nie zapomnę Jemu i ja zapalonego dla mnie zielonego świątečka w długim niekończącym się tunelu, a jego twórczość, choć skromna, będzie zawsze dla mnie żywa.

JAROSŁAWIE, głęboki ukłon Twojej pracy i zarazem cześć Twojej pamięci. Spoczywaj w pokoju.

Aleksander Chudyk
Nowogard 14. 08. 2002 r.

ŚWIĘTEJ PAMIĘCI ANASTAZJA I BAZYLI CHUDYKOWIE

Zacni mieszkańcy i wierni macierzy jej obywatele Anastazja i Bazyli Chudykowie, oboje urodzili się w Smerecznem.

Anastazja urodziła się w 1903 roku i ze smutkiem pożegnaliśmy odejście Jej na wieczny odpoczynek w grudniu 1990 roku.

Bazyli urodził się o dwa lata później tj. w 1905 roku, a odszedł od nas w świat wieczysty w listopadzie 1998 roku.

Oboje od najmłodszych lat ciężko pracowali przy rodzicach na własny i niezależny kawałek chleba, jako że zabór austro - węgierski nie szczędził im okrutnej biedy. W czasach młodzieńczych nie mieli możliwości zdobycia nawet powszechnego wykształcenia. Pisać i czytać umieli, ale to za własnym staraniem, zaś nie na tyle, aby mogli zajmować się lekturą, czy podnosić swoją teoretyczną wiedzę rolniczą.

W najmłodszych latach dane im było przeżyć straszną I-szą wojnę światową w wyniku której utracili dobytek łącznie z zagrodami i dachem nad głową.

Ponadto wojsko austro-węgierskie odnoсиło się brutalnie w stosunku do rdzennej ludności cywilnej, a przegrywając jedną z bitew o Smereczne, Olchowiec i sąsiednie wioski, w zemście podpalali całe wioski.

Po pierwszej wojnie światowej w Smerecznem nie został ani jeden dom

Ciężką pracą po roku 1916 do roku 1939 do wybuchu następnej II-ej wojny światowej, ludność odbudowywała domy, pomnażała dobytek gospodarczy, umacniała gospodarstwa, odbudowywała się wieś i jej godne miejsce na Dukielszczyźnie. Po kilkunastu latach, wielki wysiłek, ciężki ich trud ponownie poszedł na zniszczenie. Tym razem na zawsze, łącznie z pięknym krajobrazem wsi i cywilizacją. W tym momencie dotknęła ich jeszcze okropniejsza bieda.

Bazyli z Anastazją zawarli związek małżeński w 1925 roku. Owoce ich małżeństwa było sześcioro dzieci, a codzienną ciężką pracą duże gospodarstwo, jakie zdołali zbudować w latach 1925 – 1944.

Tato Bazyli od najmłodszych lat był pasjonatem postępu technicznego. W okresie samodzielnego gospodarowania, które trwało około 15 lat doprowadził do tego, że posiadał w tych trudnych ekonomicznie

czasach, silnik benzynowy, młocarnię szerokomłotną, krajzegę do cięcia drzewa, młyniec do mielenia ziarna napędzany silnikiem oraz popularny kierat.

Trzeba mu oddać hołd, że zbudował gospodarstwo, gdzie nie było mu równego na okolice. Zacięciem do tego heroicznego wysiłku był między innymi fakt, że sam nie lubił ciężkiej fizycznej pracy, a w szczególności pracy na roli. Zrobił mocną podstawę do dobrego gospodarstwa.

Mamę Anastazję charakteryzowała niespotykana pracowitość, dokładność i osobista szczerość. Ten duet na przestrzeni życia znakomicie się uzupełniał. W wielu pracach na polu mama wyręczała tate.

W czasie okupacji cały ciężar gospodarki spoczywał na barkach mamy. Tato Bazyli i dwaj jego starsi synowie, przez dwa lata, często musieli uciekać do lasu w czasie łapanek i tam trzeba było przesiadywać do nocy.

Dom Bazylego i Anastazji często był napadany przez policję i żandarmów w czasie okupacji z tej przyczyny, że na liście wywozu na przymusowe roboty do Rzeszy umieszczeni byli: syn Bazylego Jan i siostra Ewa, którzy ze zmiennym szczęściem ukrywali się do końca okupacji.

Mojemu ojcu Bazylemu należał się duży szacunek za twardą decyzję, jaką podjął w 1944 roku, że pomimo spalonej i doszczętnie zniszczonej wsi, własnej ziemi nie porzuci.

Nie pozwolił się wywieźć do obcego kraju. Do tego też namawiał i byłych naszych sąsiadów oraz okolicznych znajomych.

Pierwszą akcję osiedlenia Smereczan we wsi Mszana wiosną 1945 roku podjął Bazyli wspólnie z M. Kaszczakiem i dzięki nim pozostało tam 18-cie rodzin łemkowskich i kilka rodzin cygańskich.

Świętej Pamięci M. Kaszczak i Bazyli Chudy po wojnie w 1945 roku ponownie wskrzesili do życia wieś Mszanę. Z tego miejsca władze powiatowe jesienią 1945 roku, również podjęły akcję wysiedlenia nas do byłego ZSRR. W Wróbliku na zbiorowy pociąg czekaliśmy przez cztery tygodnie, skąd po tym okresie cichaczem powróciliśmy do Mszany. Od tej następnej chwili, tato Bazyli poczuł się nie tylko zwycięzcą ale i gospodarzem na swoim.

W 1947 roku nastąpiła haniebna akcja : "Wisła" w wyniku której znaleźliśmy się w woj. szczecińskim. W czasie wysiedlenia otrzymali-

śmy przyrzeczenie oficera wywożącego nas z domu, że po dwóch latach powrócimy na swoje.

Po tym czasie tato podjął heroiczne starania o powrót poczynając od: powiatu Nowogard, Krosno, woj. Szczecin, Rzeszów, Ministra Rolnictwa, Premiera Rządu i Komitetu Centralnego PZPR.

Na dziesiątki napisanych przez nas pism, otrzymaliśmy parę odpowiedzi, że nasze podanie zostało skierowane gdzieś tam... W tym nie było ani jednej odpowiedzi, że zostanie załatwione.

Podziwiałem determinację ojca w tych staraniach, a jednocześnie chowałem się przed nim, bo to ja pisałem co miesiąc lub co dwa, te tasiemce.

Wiosną 1961 roku, tato i mama, zaryzykowali pojechać do Olchowca, do wolnej chaty na koloni daleko za wsią pod słowacką granicą.

Nie będę opisywał ile tam było kłopotów z urzędami, aby mógł być tam zaakceptowany, jako prawny mieszkaniec. Tato nie reagował na żadne urzędowe pisma, a na każdego zbliżającego się urzędnika reagowali w ten sposób, że wchodzili oboje do potoku i przeczekiwali aż ten odjedzie. Na urzędową głupotę odreagowywali taką samą głupotą.

No cóż, nie było innego sposobu, jak tylko odpowiadać kłamstwem na kłamstwo. A prawo? Prawo i tak w ówczesnym czasie zostało złamane.

O dziwo, nie było to tak dawno mierząc czasem historii, ale taka była droga dwojga starych ludzi. Najpierw walka o pozostanie na swoim, a potem, żeby powrócić i złożyć swoje stare kości na tym miejscu, gdzie one urosły. A prawo? Prawo to już chyba nie istnieje!!!

Na koniec, jako syn – pochylam głowę i powiem: za ich mozołny trud i ciężkie życie, w zamian niech im ziemia lekką będzie.

Syn Aleksander Chudy

PS.

Kiedy ich odwiedziłem pierwszy raz w Olchowcu na koloni daleko za wsią, ujrzałem ich radosnych, szczęśliwych i o dziesięć lat młodszych. W tym samym czasie ich szczęście udzieliło się i mnie.

A moja puentą niech będzie: aby takiego szczęścia nikomu nie zabrakło, kto został pokrzywdzony.

Aż ciśnie mi się na usta, aby zapytać, czy Bieszczady, Beskid Niński, Beskid Sadecki nie znajdują się na tej samej planecie co Kosowo, do którego o powrót Albańczyków walczyli Świat i Polska.

Wspomnienia ...

Dzień 28 kwietnia 1997 roku
- w 50-tą rocznicę rozpoczęcia
"Akcji Wisła" na Łemkowszczyźnie
Zjednoczenie Łemków ogłosiło
dniem żałoby.
Postanowiono w tym dniu
dzwonić we wszystkie dzwony
na Łemkowszczyźnie

STARY DZWON W OLCHOWCU NIE ZADZWONIŁ

Stary dzwon nie dzwonił. Zawieszony na dzwonnicę przez wiernych z Olchowca na wiele lat przed wojną - głosił Chwałę Bożą aż do maja 1947 roku. Spoczywa dziś gdzieś pomiędzy grobami na przycerkiewnym cmentarzu, zakopany w dniu rozpoczęcia "Akcji Wisła" przez jednego z mieszkańców wsi, aby uniknął złego losu po wysiedleniu mieszkańców wioski.

Gospodarz ten, wysiedlony wraz z innymi mieszkańcami na Ziemię Zachodnią - zabrał tajemnicę miejsca ukrycia dzwonu do grobu. Nie zdradził jej nikomu.

Czy była to swego rodzaju zemsta za to, że władze PRL nie zezwoliły jemu i jego rodzinie na powrót do Olchowca? Gospodarz ten życie swoje spełnił na wygnaniu i tam też pozostała ta jego tajemnica.

Poszukiwania dzwonu, prowadzone wielokrotnie, nie przyniosły dotychczas żadnych rezultatów.

Dzwon milczy do dziś.

Sąsiad spod Dobańców

P.S.

Czy może ktoś z czytelników - dawnych mieszkańców Olchowca i ich rodzin - wie coś na ten temat? Prosimy o wiadomość. Dzwon ten powinien wrócić na swoje dawne miejsce.

Mieszkańcy Olchowca.

I ЗГАДУВАЛИ ЛЮБИЙ СЕРЦЮ КРАЙ...

Минулой неділі у Львові на території музею народної архітектури у відділку "Лемківщина" зібралася велика святочна громада. До лемків Львівщини, які представляли переважну більшість, приїхали одноплемінники з Івано – Франківщини, Тернопільщини, інших частин України і світу, щоб разом відзначити 10-ліття від часу відновлення на території музею нині діючої лемківської церковці Святих Володимира і Ольги.

Велелюдне народне дійство розпочалося об 11-й годині ранку Службою Божою, которую очолив синекл для лемків Львівської архієпархії УГКЦ отець – митрат Анатолій Дуда, відтак вихлюпнулось на церковний майдан, об'єднуючи священиків та решту учасників урочистості в одну велику родину. Депортация лемків, це є найзахіднішої гілки українського народу, з Польщі почалася у 1945 році. Про ті тяжкі часи за межами Лемківщини і згадували учасники свята. За словами заступника голови Львівської країової організації "Товариства Лемковина" Костянтина Шніцера, на прадавніх землях проживало близько мільйона лемків. Однак унаслідок сумнозвісної операції "Вісла" 650 тисяч з них були переселені в Україну, а 150 тисяч – на так звані "отзискані" території

Лемківське свято у Шевченківському гаю

Північно – Західної Польщі. Решта лемків була вимушена розсіяться по світу, і тепер на рідних землях їх нараховується хіба що десятки осіб.

Лемки згадували втрачений край: любі серцю карпатські полонини й звори традиційні для них заняття: лісництво, скотарство, рільництво.

Але свою нову батьківщину, хоч і без території, лемки відбудували в Українській державі. Про це учасники свята також не забули згадати. У своїх товариствах лемки живуть повноцінним життям, плекають свою культуру, народне мистецтво. Ось і минулої весни та літа вони провели III Конгрес Федерації українських лемківських об'єднань, IV Всеукраїнський фестиваль лемківської культури.

Помітним явищем у житті лемків в Україні стало і свято 8 вересня.

Воно завершилося пізно увечері, його учасники наче побували у любому їхнім серцям краю.

Орест Галушка.

ПІВ ВІКУ В РОЗЛУЦІ З ОТЧИМ КРАЄМ

На запрошення ради Музею лемківської культури (с. Зинранова, Польща) та за сприяння організатора міжнародного лемківського фестивалю “Од Русаль до Яна” Федора Гоча група калушан – членів Калуського суспільно – культурного товариства “Лемківщина” (всього 27 чоловік) протягом трьох днів перебувала в Польщі.

Представники цієї громадської організації вже неодноразово здійснювали подорожі з культурною місією до сусідньої держави, але ця поїздка була зовсім іншого спрямування. До Польщі їхали депортовані лемки, нині мещканці Калуша, щоб зустрітися зі своєю рідною лемківською землею, де народились і на яку не ступали після виселення впродовж 20-ти, а дехто 50-ти років.

За цей час багато чого змінилося. На місцях, де колись височіли їхні хатинки, тепер колоситься буйна пшениця, зеленіють густо вкриті рослинністю луги.

Доторкнулися лемкині старечими долонями до землиці, взяли її в пригорщі, піднесли до губ, поцілували. І вмить гіркі спогади, наче кадри з жахливого фільму, почали один за одним зриняти в людській пам’яті...

Група калушан біля будинку Марії Кобиляк у Польщі.

Протягом трьох днів перебування у польській державі старенky бабусі разом зі своїми онуками відвідали села Ясельського, Горлицького та Кроснянського повітів, тобто ті населені пункти, де вони проживали разом з сім'ями до 1945 – 46 років. Побували на могилах своїх батьків, братів, сестер, помолилися в церквах. Okрім того, калушани були гостями міжнародного фольклорного лемківського фестивалю в с. Зинранова, де мали змогу поспілкуватися зі своїми побратимами з інших країн світу.

Схильовані, переповнені душевними переживаннями, з почуттям вдячності за щирий гостинний прийом у Польщі, поверталися краини до свого теперішнього дому. Від’їджаючи до Калуша, люди прощалися з отчим краєм, бо добре розуміли, що для когось ця зустріч з ним залишиться останньою.

Ця поїздка стала можливою для пенсіонерів, які народилися в цій країні, у зв’язку з рішенням українського уряду про видачу закордонних паспортів цій категорії населення на пільгових умовах. А візит групи калушан до Польщі організувала заступник голови Калуського суспільно – культурного товариства “Лемківщина” Марія Парило.

*Ліда Мичко
“Оріана” № 36*

ЗАКОХАНА У МИСТЕЦТВО

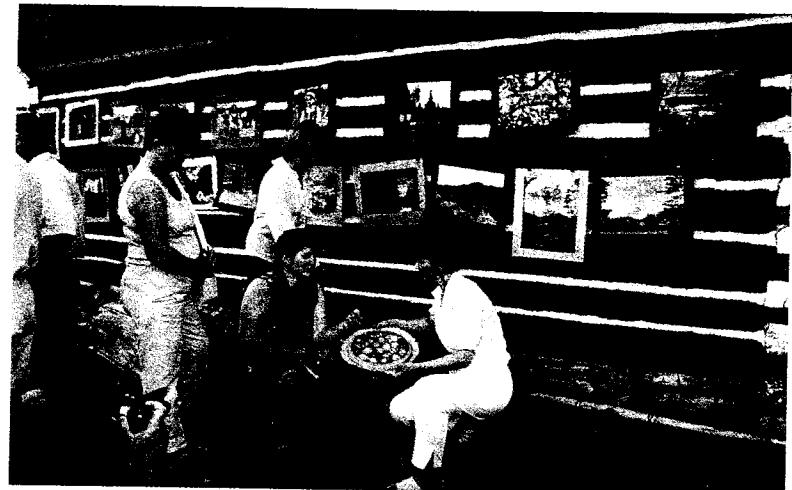
З кождим роком сильнішим у молодого покоління лемків депортованих на Україну в 1944 – 1946 роках оживають гени любові до рідної землі – Лемківщини.

Вивчають минувшину, пісенну та багатовікову культуру Лемків. Пишуть вірші, захоплюються живописом, організують художні колективи, беруть активну участь в культурних заходах на Лемківщині як "Русаля" в Зиндронові, "Батрах" в Ждині і на вигнанні в Михалові та інших.

До ентузіастів молодого покоління Лемків належить і Марія Михайлівна Янко, яка народилась в селі Дубляни на Львівщині в депортованих лемків Михайла і Катерини із села Рябе Сеніцького повіту на Лемківщині в 1960 році.

З дітинства закохана у мистецтво на відмінно закінчусь середню школу, Львівське художнє училище ім. Труша в 1980 році, а Львівський інститут прикладного і декоративного мистецтва в 1998 році. Тепер викладач в школі народного мистецтва. Однак "хоббі" Марії не лише мистецтво, але і багаторічна культура лемків, а це і художня фотографія, вишивка, писанкарство які збирає з різних регіонів Лемківщини для майбутньої книжки. Але не можна оминути вірші в яких оспівує безграницю любов до свого народу та сум за його страждання через депортацию і вигнання з Лемківщини.

Недавно вперше побуvalа в селі Рябе, де жили депортовані батьки. Нажаль в селі ніхто не живе, не збереглось жодної хати,

ні церкви, а цвинтар терном зароснений. Свої враження Марія висловила у вірші "О мамо, мамо", який не можна читати без хвилювання. Всі вірші, а їх чимало у Марії, глибоко патріотичні, які хвілюють душу не лише Лемка.

Незважаючи на зайнятість родиною, бо виховує сина Василя, який вчится у Львівському політехнічному університеті, та дві доні – Віру і Марію, учениць середньої школи, знаходить час на живопис, поетичну творчість, бере активну участь у всіх культурних заходах лемківських організаціях на Україні.

Марія Михайлівна повна творчої енергії, велика патріотка Лемківського краю.

П. Лем

Ось декілька віршів Марії зі збірки про рідну Лемківщину:

Закінчилась війна?
Але чияж то перемога,
Коли у горі Лемківщина
І мову власну втратила?..
Дивилась з болем на страхіття,
Що витворяли "переможці".
Й ридала, аж стогнали гори.

09 травня 1995 р.

О мамо – мамо,
О якби Ви знали,
Я Ваше село
Вчера відвідала

А може ви знали,
Із небес дивились,
З сонцем ня стрічали,
І тихо радили?..

О якби я знала,
Що Ви там зімною –
Ой чи я б вертала
Із Вашого дому?..

Із дому Вашого,
З рідного порогу,
З саду зеленого,
Цвітом убраного?..

О як тії гори
Далеко синіли,
Зеленіли луги,
Сади біло цвіли.

По траві ступала –
Стежечку шукала,
По котрій ходили
Моя рідна мама.

Стежечку шукала,
Стежечку я найшла,
Тільки серце мліло:
Село опустіло.

Село опустіло:
Ні двору, ні хати,
Кого, мамцю моя,
Маю ту вітати?..

Кого ту вітати,
Кого ту шукати,
Коли й на цвінтари
Гробів не пізнати?..

Була ту церковця,
Були ту могили,
Була ту і школа,
А тепер – рівнина.

На місци церковці –
Лежит єден камінь,
На місци хатини –
Лиш в землі фундамент.

На місци дзвінниці
Сперся хрест на ясінь
На одній могилі
Барвінок синіє.

Село опустіло,
Ні душі не має,
Лем білі хмаринки
Над мнов пролітали.

Співали мі пташки,
Дзюркотів потічок,
І лилися слези,
З моїх синіх вічик.
Мамо ж моя, мамо,

Чом ви вже заснули,
О як Ви хотіли
Зі мною ту бути...

Зімною ту бути
Водиці напитись,
Сісти на порозі,
Богу помолитись...

Стала я пращатись,
Гори загирміли,
Небо заплакало,
Ліси зашуміли.

Стрічайте, ня, мамцю,
На своїй домівці –
Бо я Вам принесла
З дому три гостинці:

Не можу спати, сестро моя мила –
Не маю я спокою на чужині...
Дала би мені ластівонька крила –
Додомцю я би пташкою летіла,
З водою у потічку говорила б,
Всі жалі долі йому розповіла б.
Відвідала б могилку батька – неньки,
Заспівала б колискову братикам маленьким –
Бо і їх могилка поросла травою:
Покрилась вся Лемківщина журбою...
А я у чужині далекій плачу,
Що більше вас ніколи не побачу...

24 грудня 1994 р.

Один Вам гостинець –
То вода з потічка,
А другий гостинець –
То з подвір'я квітка.

А третій гостинець –
То рідна землиця –
Най вона полегши
Тугу в Вашім серці.

Тугу в Вашім серці
За лемківським краєм –
І біль в Ваших грудях
Може полегшає...

*Марія Янко – вчителька зі Львова.
Ходила по ріднім селі мамі і тата
- Рябе – біля Балигорода на
Лемківщині*

24. 05. 2002 р.

ВСТРІЧА ЛЕМКІВ

В остатні дні липня в столиці України Київі відбулась встреча з видатним релігійним і культурним діячем Лемків в Америці о. Йоаном Негребецьким та його женою Євгенією з лемками зо Львова Петром Когутом і о. Богданом Штім, який гнеска має парафію канонічної православної церкви у Київі.

По довгих роках встреча була радосном і корисном, бо мовашла не лем про особисте життя кожного але і про діяльність релігійних і культурних організацій лемків як в Америці так і на Україні.

О. Йоан розповів про діяльність православних общин в Америці, про "Лемко – Союз", газету "Карпатська Русь", молодіжну організацію і пресу.

Петро Михайлович охарактеризував роботу лемківських організацій на Україні, а особливо "Фундацій дослідження Лемківщини" у Львові, яка збудувала церкву і довершує "Музей лемківської культури" в Шевченківському Гаю у Львові, вже видала 30 книжок на лемківську тематику та інші заходи, як фестивалі і кермешы.

О. Богдан розповів про релігійні заходи канонічної православної церкви на Україні, а особливо в Київі показав три діючі храми і величавий у будові на території його парафії.

Присутні обмінялись думками про діяльніст і перспективу релігійних і культурних організацій як в Америці так і на Україні

Вагомий вклад в культуру України вносять не лем старши але і молодшы лемки во Львові.

Композитор Іван Майчик видав юш третю книжку лемківських пісень з нотами.

Художник Дмитро Солинко отримує високу оціну його картин про Лемківщину.

Мария Янко малює картины, пише вершы, зберат матеріали для книжки "Вышивка и писанки Лемків".

Співачка Наталка Криничанка виступає з лемківськими піснями по радіо, на фестивалях.

Встреча була радосном, корисном і буде впливати на прогрес культури лемків в Америці так і на Україні.

Петро Когут

Любомир Олесневич

Олесневич Любомир Олександрович народився 26 серпня 1921 в с. Богуша Новосанчівського повіту Krakівського воєводства, тепер Республіка Польща. Учений-економіст, громадський діяч, дослідник історії і культури Лемківщини.

Перших чотири класи початкової школи Любомир закінчив у рідному селі. Після цього батьки, за поради місцевого священника і при підтримці сільського вчителя, віддали сина вчитися до гімназії в Новому Санчі, навчання в якій перервала війна. В роки німецької окупації Любомир займався антифашистською діяльністю, був активним членом місцевої підпільної групи. В 1944 році він був арештований і відправлений на примусові сільськогосподарські роботи до Австрії, де перебував до закінчення війни.

У 1945 р. Любомир, як і десятки тисяч інших мешканців Лемківщини, разом з родиною був переселений на Україну, в м. Бережані на Тернопільщині. Тут він закінчив середню школу і у 1949 році поступив на обліково-економічний факультет Львівського торгово-економічного інституту. У 1953 р. Любомир Олесневич отримав диплом з відзнакою і був зарахований на посаду асистента кафедри бухгалтерського обліку ЛТЕІ. Переїшовши згодом на роботу в Інститут суспільних наук АН УРСР, працював на посадах спочатку молодшого, а потім старшого наукового співробітника, два роки виконував обов'язки завідувача відділу економіки інституту. В 1958 р. у м. Києві захистив кандидатську дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата економічних наук.

У 1974 р. вийшла в світ його монографія «Кооперативні міфи і капіталістична дійсність», у якій автор на основі багатого архівного матеріалу дослідив підґрунтя, розвиток, соціально-економічну суть і роль кооперації в економічному житті Західної України. На той час, в умовах панівної марксистсько-лєнінської ідеології, книга була новаторською науковою працею, в якій уперше розглядалися соціально-економічні аспекти кооперації, висвітлювався процес розвитку українського кооперативного руху в умовах іноземного панування. Ця наукова праця не втратила своєї актуальності до наших днів, на неї посилаються в своїх роботах вчені-економісти нового покоління, які займаються дослідженням розвитку кооперативного руху в Україні, його історією.

Невдовзі Л. Олесневич кардинально змінив тематику своїх наукових досліджень. З 1964 по 1967 він працював доцентом Львівського державного університету, очолював лабораторію конкретно-соціологічних досліджень цього вузу, фактично ставши основоположником нового напрямку соціологічної науки – промислової соціології - не лише в Україні, а й у тодішньому Радянському Союзі.

Під науково-методичним керівництвом і за безпосередньої участі Л.Олесневича у 1966 р. було розроблено перший в Україні перспективний план соціального розвитку підприємства (Львівського телевізійного заводу) на п'ятирічний період, за впровадження якого ЛТЗ отримав диплом першого ступеня Головного комітету ВДНГ СРСР.

З січня 1967 року і до останніх років життя Л. Олесневич працював старшим науковим співробітником та керівником відділу соціологічних проблем управління Львівського відділення Інституту економіки АН УРСР. За його безпосередньої участі була розроблена новітня методика розробки комплексного перспективного плану соціального розвитку колективу промислового підприємства. В науковому світі ця методика отримала назву львівської, її значення і практичне впровадження на багатьох підприємствах країни широко висвітлювалося місцевою, республіканською та всесоюзною пресою, радіо і телебаченням.

Під науковим керівництвом Л. Олесневича було також розпочато розробку територіальних планів економічного і соціального розвитку Львова і його районів. Серед багатьох інших праць він був співавтором двох видань загальносоюзних методичних рекомендацій «Планування соціального розвитку колективу підприємства» (Москва, 1971, 1975). Ці методичні рекомендації були перекладені і видані за кордоном (в Чехословаччині і Угорщині), а їх вдосконалене третє видання опубліковане в 1980 р. в Москві. Всього Л. Олесневич був автором близько 100 наукових праць, присвячених проблемам економіки і соціології західних областей України. Він неодноразово виїздив з циклами лекцій до Польщі, у 1970 р. був делегатом VII Світового соціологічного конгресу в м. Варна в Болгарії.

В 1977 р. вийшла друком його монографія «Соціальне планування на промисловому підприємстві», що була втіленням багаторічної роботи автора над докторською дисертацією, яку він підготував, але не зміг захистити через хворобу.

Впродовж усього свого життя Л.Олесневич займався дослідженням історії лемків, їх матеріальної і духовної культури. За

кілька десятиліть невтомної праці ним було опрацьовано величезну кількість періодики початку 20-го століття та міжвоєнного періоду, яка видавалася лемківськими організаціями того часу і включала такі видання, як журнал «Лемко», тижневик «Прикарпатська Русь», часописи «Земля і Воля», «Бескід» та інші. Л. Олесневичем було зібрано багатющий фактичний матеріал про історію, літературу, народні звичаї, обряди, фольклорні традиції лемків. Ним було складено тематичний каталог друкованих видань на лемківську тематику, який включає сотні найменувань наукових досліджень, книг, газетних і журнальних статей українською, польською, словацькою мовами. Однією з тем його особливого зацікавлення було дослідження економічного життя Лемківщини, її курортних можливостей, проблеми загospodарювання Бескідів.

Вже проживаючи в Україні, він неодноразово приїздив до свого рідного села Богуша, яке задокументував на фотознімках у середині 1970-х років. Вченим була опрацьована тема міграції лемків, їх переселення в Україну. Все своє життя Л. Олесневич збирав матеріали про життя лемків-русинів в Польщі, Словаччині, США, Канаді, Югославії. Його перу належали також численні статті на лемківські теми, які друкувалися не тільки в Україні, але й у Польщі, США.

Любомир Олесневич помер у червні 1983 р., на 63 році життя. Похований на Янівському кладовищі в місті Львові.

Стаття готувалася до публікації в часописі “Загорода” з нагоди 80-х років Любліна Олесневича у серпні 2001 році, але не була вчасно надрукована через технічні причини. Підготовлена до друку Олександром Олесневичем.

Більш детально про життєвий шлях і наукову діяльність Л.О. Олесневича можна дізнатися, прочитавши:

1) Вовканич С. Й. Першопроходець нетрів тоталітаризму в соціології (до 80-річчя Л.О.Олесневича). // Інститут регіональних досліджень НАН України. Регіональна економіка. – 2001. – № 3. – С. 193-199.

2) Д. Олесневич, М. Кузик. Любомир Олесневич. // Українські кооператори (Історичні нариси). Книга I. – Львів: “Укоопсвіта” Львівської комерційної академії, 1999. – С. 441-449.

Переслал до друку В. Максимович

№ 3 (34)'02 * Загорода * 31

ПОЕЗИЯ РОМАНА ВАРХОЛА

Сего року видатного поета лемка Романа Вархола члена "Національної спілки письменників" Лауреата літературної премії "Світослав" вийшла з друку юш чотирнадцета збірка його поезій "Квітка Хорса".

Треба відмітити що з 1989 року в ріжних видавництвах України вийшли з друку таки його збірки вершів:

"Мозята", "Будити райдугу пора", "Полювання без сокола", "Вівтар Бескідів", "Тихий Дунай", "Чардаш", "Ружа – Лелія", "Діти пантократа", "Погар і пінязь", "Кирилиця Карпат", "Черемховий човен", "Соловіна Філігрань", "Травяна перелина" і остання "Квітка Хорса".

Роман Вархол николи на Лемківщині не був. Він народився в селі Нагірянка на Тернопільщині в 1957 року від батьків депортованих з Лемківщини, але сильні гени предків дали йому відчути красу і любов до землі предків Лемківщини, якій він і присвячує свою літературну творчість.

Не зважаючи на умови життя і здоров'я Роман Вархол свою чарівною поезією не лише прославляє Лемківщину але вносить вагомий вклад в поетичну творчість України та збогачує світову.

Вірші у збірці "Квітка Хорса" поділені на слідуючі розділи:

До воза впрягається Волосожар
На Либєді – ріці стояли печеніги
І затужить в пісні коник
Над рядками хранік старопольських
Золоті Бескіди на долонях
Душа поклони бє красі
Царює Бджола у Державі зеля.

Вірші Романа Вархола глибоко патріотичного, історичного, народного і філосовського змісту. Вони читаються з захопленням і збогачують духовність людини. Особливо вони цінні для лемків, бо розкривають глибокій зміст краси рідного краю, бувальщини, історичних подій, хвилюють душу, впливають на гордість молодого покоління за своє коріння.

Петро Ластівка

СОБІТКА КУЛЬТУРИ ЛЕМКІВ

Юш одинадцетий раз зобралися лемки не лем зо вшыткых куточків Польщі але і з України, Пряшівщини і далекій Америки і Канади на традиційне Лемківське свято "Од Русаль до Яна" в Музей – скансен лемківської культури в Зиндранові.

По правді Музей – скансен лемківської культури в Зиндранові можна рахувати "Собіткою". Як даколи так називали вогниско що палили вночі на Івана Купала, яке гріє гнеска душі лемків в цілому світі.

То не дивно, је все що три тисячі старших і молодих лемків приїхали в Зиндранову, аби зас посмотреть зображені ту експонати з історій, життя і культури наших предків минувших поколін.

Пришли ту старши юш кус посивіли, молоди і діти народжені в рік першого Русалія в Зиндранові. Незважаючи на вік, професію і місце проживання обнималися як братя. Хоц декотрі спіткалися перший раз.

Розпочалося свято в суботу 13 липня зложиньом квітів до пам'ятника видатних діячів культури лемків Володимира Хиляка і Івана Русенка, про діяльність яких розповіла професор Олена

Дуць – Файфер, потім зложили квіти до памятників жертвам концтаборів в Талергофі і Явожна. О трагедії тих лемків, які невинно загинули в тих концтаборах розповіл Петро Когут. Поклали квіти до остатків памятника полеглим в бояхsovітським і чехословацьким воїнам з німецькими войсками на Дукельськім перевалі, який був знищений тоталітарним режимом в 1976 році, о чому розповів Федор Гоч.

Цікавим було спіткання діячів культури і запрошеніх гостей, та дискусія на тему “Лемківська культура тепер і єй будучніст в нових історичних обставинах”, яку вели Олена Дуць – Файфер і Федор Гоч.

Виступаючи в дискусій діячи лемківської культури Польщі, України і Пряшівщини розповіли про гнешний стан та вносили пропозицій діяння на будучніст.

Треба підкреслити, же в суботу цілий ден приїзджали гости на свято і найперше ишли звиджати Музей – скансен.

В неділю 14 липня в церкви св. Миколая урочисту Службу Божу правив Архієпископ Адам в супроводі духовенства, а потім процесія на цмонтір де Архієпископ Адам одправив молебен за вшыткых померших лемків.

О 14 годині на Ватрянім полі Федор Гоч тепло привітав гостей, учасників свята і артистичні колективи з Польщі,

Словаччина і України.

Першом виступила капела “Бойківска” з Балигороду, потім капела “Дукат” з Сніна і хор з Гуменного на Пряшівщині. Хорова капела “Лемковина” з Білянки свій виступ розпочала патріотичною піснею “Горы наше Карпаты”, яку присутні вислухали стоячи.

Потім дуже гарно виступила капеля з Кракова “Центусе”

Наталка Криничанка з Львова і Юля Дошна прекрасно виконали ряд лемківських і українських пісень як сольо так і дуетом. Закінчили артистичну програму колективи з Польщі і Словаччини “Стропковяне”.

Не зважаючи на горячу погоду молоды і старши милувалися прекрасными мелодиями лемківських, українських, польських і словацьких пісень, які приймали на біс. От радості встречи і душевних мельодий не в одного на очах появились слезы.

Не можна оминути виставки картин лемківських майстрів та літератури на лемківську тематику. В перше свої картини, писанки і художні фото показала лемкіння з Львова Марія Янко, родичи якої з села Рябе. Маючи вищу художню освіту Марія не лем викладає мистецтво але і малює картини, робить художнє фото, розписує писанки, пише вершы.

Незважаючи на нелегке життя вона повна творчої енергії і поставила собі за ціль зробити фото церков, архітектурних

пам'ятників, художніх колективів і видатних діячів Лемківської культури для "Альбому культура лемків"

Вже стемніло але люди не лишали святочного поля, до пізної ночі шли задушевни, теплі але і пращальни розмовы.

Цікавою була зустріч з Іваном Гочом, братом Федора з Канади та його друзями лемками.

Ніч, тисячі звізд і місяць крас на синьому небозводі Лемківщини радують нас як і тисячи поколінь наших предків, бо для лемка не має більш дорогої і чарівної країни, як рідна Лемківщина.

Безмежна вдячність Федору Гочу і друзям за ту чудову "Собітку культури лемків" в Зиндранові, яка не згасне поки жили гени предків в наших серцях.

Наша задача передати молодому поколінню любов до рідної землі, культури нашого народу і гордіст за своє походження, а в тім допоможе нам "Музей скансен лемківської культури" в Зиндранові.

Петро Когут
Знимки - Лемківське свято "Од Русаль до Яна"

КОЛИ ПОВЕРНЕМОСЬ ДОДОМУ?

З настанням весни пробуджується природа. Росте трава цвітуть сади, бує все навколо. Цей процес у природі передається суспільно політичні культурологічні та громадські процеси. Відбуваються збори, з'їзди, семінари, конференції тощо. Серед них 18-19 травня 2002 р. в Києві відбудувся Третій Конгрес Світової Федерації українських лемківських об'єднань (СФУЛО)

Загальновідомий трагізм цієї гілки українського етносу. І хоча ще живуть "справжні" лемки, тобто ті, які народилися на Лемківщині, але і вони практично втратили свою ознаку – мову. Лише поодинокі лемки можуть ще спілкуватись на лемківському діалекті. Більшість лемків в Польщі (на Лемківщині) асимілювалось. Їхня мова деформована полонізмами. Живуть вони там розрізено, що утруднює їхню спілкуванню

Матеріальну культуру можна зберегти в музеях, але не можна розвивати її в музейних умовах.

Актуальність теми Конгресу очевидна: "Проблеми етнічного відродження Лемківщини".

В роботі даного форуму взяли участь відомі вчені, громадські діячі, керівники підприємств, зокрема в. О. Голови СФУЛО Олександр Маслей (Польща), його заступник Марія Дупляк (США), акад. Національної Академії наук України (НАНУ) проф. Пряшівського університету Микола Мушинка (Словаччина), голова Об'єднання лемків Польщі Степан Гладик, голова Союзу русинів – українців Словаччини Іван Лабик, голова Організації оборони Лемківщини в Америці Зеновій Галькович, голова Об'єднання лемків Канади А. Родко, голова русинів – українців Югославії о. Роман Мізь, директор музею Лемківської культури в Зиндранові Федор Гоч (Польща).

Україну представляли голова товариства "Лемківщина" в Києві народний депутат України Микола Горбаль, чл. Кор НАНУ проф. Олексій Мишанич, проф. Іван Щерба, голова Всеукраїнського тов-а "Лемківщина" (ВУТЛ) Олександр

Венгринович, президент фірми “Світоч” Андрій Тавпаш, проф Володимир Бадяк, голови обласних товариств “Лемківщина” Ів. Франківського Степан Криницький, Львівського Володимир Ропецький, Фундації дослідження Лемківщини у Львові Ярослав Швягла і багато інших членів організацій з багатьох країн де живуть лемки, русини – українці, як себе називають лемки в деяких країнах, а також представники товариства “Надсяння”, “Холмщина”, “Любачівщина”.

Цікаві і змістовні доповіді виголосили відомий правозахисник доктор наук Евген Сверстюк “Лемки на карті України”, М. Мушинка “Проблеми етнічного відродження русинів – українців Словаччини”, о. Роман Мизь “Русини – українці Югославії ”Освіта, матеряльна і духовна культура, збереження мови”, Степан Криницький обнародував програму “Проблеми відродження Лемківщини на її етнічній території. Ця тема була найболючішою, їй присвятили понад двадцять промовців.

Суть проблеми полягає в тому, що уряди країн, де живуть лемки, які природно домагаються своїх прав, не знаходять порозуміння і підтримки. Часто їх ігнорує місцева влада, усувається від їх вирішення.

Ми, вигнані з рідного краю, вимагаємо від Верховної Ради України прийняти закон “Про депортацию 1944 – 1953 р. р. від парламенту Польщі – визнати акцію “Вісла”, як злочин проти своїх громадян і дозволити депортованим повернутись на рідні землі.

Сьогоднішній уряд Німеччини не винен перед оstarбайтерами, але він спокутун гріхи своїх попередників. А КОЛИ ЦЕ ЗРОБЛЯТЬ УРЯДИ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ?

Свої вимоги Третій Світовий Конгрес СФУЛО направив від імені сотень тисяч покривджених лемків Президентам і урядам України, Польщі і Словаччини.

СФУЛО – міжнародна організація, що презентує мільйони лемків у всьому світі і вони сподіваються на позитивну відповідь від цих держав.

Дуже хочеться, щоб наступний конгрес СФУЛО відбувся на Лемківщині.

Третій Конгрес, засідання якого проводилися в Українському дому в Києві, був добре організований. Серед організаторів належить відзначити Ф. Френчко, А. Тавпаш, В. Ропецький, В. Ардан, В. Шуркало.

Але не обійшлося без “ложки дъогдю”.

Народна мудрість каже: “Маючи – не ціnuемо, втративши плачемо”. Воно й справді. Живе людина серед нас, але шкодуємо сказати про неї добрє слово, похвалити її.

Щось подібне було на Конгресі з присутніми істориком І. Красовським і директором музею – скансену в Зиндранові Федором Гочем. Бібліографічний доробок першого налічує понад 1000 статей, видань, монографій. Феномен другого в тому, що він створив цей унікальний музей власним коштом на власній садибі. Тисячі експонатів і десятки пам'ятних об'єктів належно ним утримуються, зберігаються. Їх відвідують тисячі туристів з усього світу.

Але організатори Конгресу не запросили цих подвижників у президію, не дали слова. А їм було що сказати. Ба, більше навіть не повідомили присутніх, що Красовський і Гоч в залі. До речі, сцена площею понад 100 м. кв. Могла вмістити і голів обласних товариств, котрі теж внесли багато в нашу спільну працю. Очевидно, що треба було згадати голову, засновника Першого в Україні лемківського товариства Петра Когута, о. Митрата Анатолія Дуду, який багато робить для еднання лемків, відродження Лемківщини.

ВЕЛИКОГО ПАТРІОТА! Марію Бурдяк – письменницю, багатолітню голову Чортківського товариства та інших котрих заслуговували.

Лемки, мов ті паростки, що пробиваються крізь твердь, не коряться лихій долі постійно нагадують про себе різноманітними фестивалями, конгресами, традиційною “Ватрою” тощо.

Після Конгресу в Києві Стоваришиння лемків Польщі організувало 25-26 травня ц. Р. Біенале лемківської культури в м. Криниця. На свято приїхали гости з США, Канади, Угорщини, Словаччини, України, Чехії. У програмі виступили художні

колективи, відбулася наукова конференція.

Бінале висвітило ще одну гостру проблему – відмінність поглядів на свое походження, національність, мову. Певна частина лемків Словаччини, Угорщини, Закарпаття вважає себе русинами, як окрему націю. Вся біда в тому, що русини категорично не хочуть дискутувати на цю тему. Але ця тема іншої розмови.

Втрата етнічних земель спричинила до того що лемки змушені постійно нагадувати про себе, що вони існують, не хочуть асимілюватись, зрікатися своєї культури. Тому періодично апелюють до світової спільноти, проводять розмаїти етнографічно – обрядові свята, празники, що є часткою їхньої велечезної історико – культурної спадщини.

8-9 червня 2002 р. Всеукраїнська "Ватра" в Монастириськах – Центрі лемківської культури в Україні, 21-23 червня у Свиднику величаве свято русинів – українців Словаччини, 13-14 липня Русаля в Зиндранові, потім Ватра в Ждині. Ватра на вигнаню в Михалові і закінчиться напевно Поетичною осінню в Горлицях. Наш девіз: "Вода камінь точить", "під лежащий камінь вода не тече".

Я назвав лише великі форуми, окрім них в обласних, районних товариствах проводиться повсякденна робота. В іншому випадку, якщо мовчатимо, спатимо, щезнемо з мапи світу, як частка народу, навіть не встигнемо потрапити в Червону Книгу. Не можемо, не маємо права уподібнюватись до рідкісних рослин і комах, що щезають!

Шановні читачі! Небудьте байдужі! Пишіть, дискутуйте, полемізуйте. Пишіть спогади про села, своїх батьків, знайомих, про події. Пишіть, як бачите майбутнє Лемківщини, шляхи і методи її відбудови.

До зустрічі на сторінках ЗАГОРОДИ!

*Голова Фундації дослідження Лемківщини у Львові
Ярослав Швягla.*

СТАРЕ І НАШЕ

В єднім гардім селі на Лемковині знаходить ся крест о котрім пару слів хотілем написати. Єст то крест трирамений патриарший з окресу впливів Константинопола, або кусьцюк пізніжши окрес.

Як би то речі – кусьцюк стари, по формі судити то таки кrestи били роблені і малювані в окресі перед унійним, або недовго по унії. На мое око датувал бим на роки 1600 – 1650, датую остережні і зпевним приближньом, бо хотіл бим як найближче правди трафити, а в такі скалі часу мож ся легіцько помилити о тридцет чи п'ятдесят років, а знаме же жадних наукових аналіз нихто неробил.

Дерево, з якого зроблені єст крест виглядат на стареньке а маловидла тіж цекави. Першим малюнком на кресті било розпята Ісуса Христа намалюване з єдної сторони, а з другої сторони небилонич намалюване. Правдоподібно крест бил в старі церкви, попередні.

Меджи людми істніє переказ де і в котрім місци стояла стара церков. Таки переданя старих люди можна чути ненаєднім селі. А як вибудували нову церков понад двіста років тому то крест перенесли до нової церкви і хтovdi змінено му його функцію і стался крестом процесийним при освячиню води і ставяно го при труні. При ті зміні крест перемалювано і з долини дороблено му ручку до тримання (чи ніжку до стояння). В дороблені долині частині дерево яко матеріал виглядат дуже молодше. На ті стороні де било намалюване розпята намалювано хрещеня в Йордані, а на другій стороні на котрінич не било намалювано розпята. В тім старім малюнку било видно простоту виконання, характеристичний вид старої ікони і знищення яки час зазначил на малюнку.

Розпята заховало взірці православного стилю малювання. А того новше малювання, мимо же заховало дальше попередні взірці, то має юж мішаний стиль малювання, такі як і вшитки інчи ікони в церкви. Теперішня церков стойт понад двіста років, думам же попередня церковця не дуже меньше си років лічила, таким рахунком виходять вспомнени виже роки описаного креста.

Черилак.

ВІЙНА О ПАМЯТНИК

Рочки летят прутко, минят ся радіст і горе як в человека так і народу. Але сут події яки остаються в памяті на все.

О єдні смутні історії на Лемківщині, яка ся стала 1 грудня 1976 року на території Музею – скансену Лемківської Культури в Зиндронові, пише книжка “Війна о памятник” – автор Артур Бата, видана в Кросні 2002 р. видавництвом ”Апл”.

В книжці документально описана трагедія яка мала місце в Зиндронові.

В 1944 році на Дукельськім перевалішли запеклы бої з німецьком Армією, в яких були знищени десятки лемківських хиж і загинуло понад 90 тисяч совітських і чехословацьких воїнів, а меже нима немало лемків.

Дукельський перевал був політичний кирвйом, встелений тілами полеглих і оставленого оружія. Коли фронт пересунувся на захід лемки і поляки близьких сел робили що могли, аби достойно захоронити тіла полеглих. Хоронили на цмонтарях в братських могилах шануючи їх пам'ять за хоробрість. Але їх було так дуже, же кости знаходили в зарослях ліса пару десят років.

Серед ентузіастів отдання пам'яті полеглим на поля бою бив і Федор Гоч. Повернувшись з війська в рідну Зиндронову в старі хижі свого діда організував музей памяток культури лемків, який офіційно називали “Ізбом”. В музею отдельний розділ присвячений памяткам з бою за Дукельський перевал.

В 1974 році при музею створена ініціативна група лемківських діячів, яка плянує до 30-ти річчя бою поставити памятник на честь полеглих з німецьким фашизмом на Дукельському перевалі. Памятник був збудуваний і готовий до открытия в 30-ту річницю бою. Але тоталітарному режиму не сподобалося і воєнни вварварський спосіб 1 грудня 1976 року о 9 рано взорвали памятник.

Автор на підставі архівних документів влади про знищення памятника та живих свідків будови і знищення памятника а також каючих ся гнес, які брали участь в знищенні розкривають правдиву історію трагедії знищення памятника полеглим воїнам на Дукельському перевалі збудованім лемками в Зиндронові.

Петро Лем.

NOTATKA PRASOWA

Konferencja - Standardy w zakresie wspierania mniejszości narodowych w Polsce - Opole
13-14 września 2002 r.

Nieodzowną konsekwencją przystąpienia Polski do Unii Europejskiej będzie przyjęcie unijnych standardów dotyczących funkcjonowania mniejszości narodowych i etnicznych. Problematyka ta spotykała się dotychczas z niewielkim zainteresowaniem zarówno ze strony polityków, jak i mediów. Podejmując dyskusję nad tym zagadnieniem Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej i Związek Młodzieży Mniejszości Niemieckiej organizuje konferencję nt. Standardy w zakresie ochrony i wspierania mniejszości narodowych w Polsce. Konferencja odbędzie się w dniach 13-14 września 2002 r. w Jezuickim Ośrodku Formacji i Kultury Xaverianum przy ul. Ojca Czaplaka 1 w Opolu.

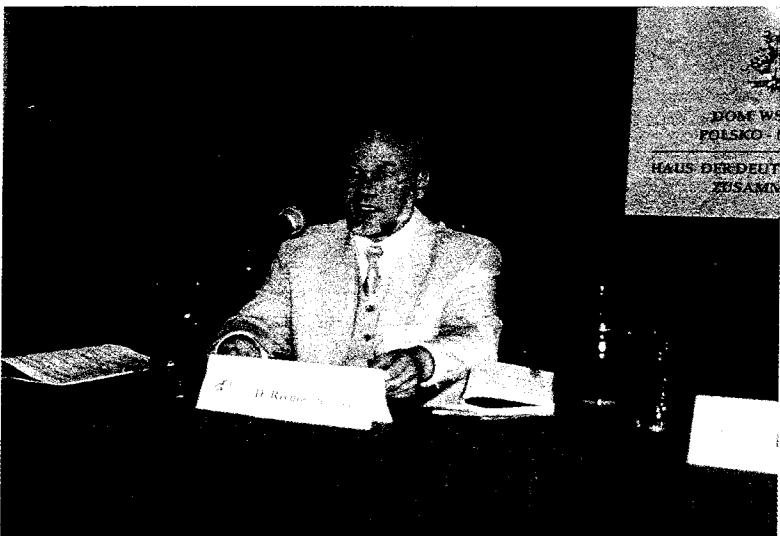
Spotkanie składać się będzie z części seminarystycznej i warsztatowej. W pierwszej z nich wystąpią referenci: dr Sławomir Łodziński, doradca Sejmowej Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych oraz Dobiesław Rzemieniewski, Naczelnik Wydziału Mniejszości Narodowych Departamentu Wyznań Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, którzy m.in. zaprezentują najważniejsze przepisy prawa dotyczące mniejszości narodowych w Polsce. Będzie też mowa o kwestii używania podwójnego nazewnictwa w odniesieniu do języków mniejszości narodowych zamieszkujących Polskę. W części warsztatowej z kolei uczestnicy dyskutować będą o najważniejszych problemach mniejszości, a także podejmą próbę opracowania strategii współpracy na linii mniejszość-większość.

Do udziału w konferencji zostali zaproszeni przedstawiciele wszystkich mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce, a także członkowie organizacji pozarządowych, przedstawiciele samorządów z województw opolskiego i śląskiego oraz nauczyciele, studenci i uczniowie.

О НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШОСТЯХ НА КОНФЕРЕНЦІЇ В ОПОЛИ

В дніях 13 – 14 вересня того року організована була в Ополі цікава конференція представників національних меншин в Польщі. Взяли в ній участь представники центральних влади сеймової комісії, посли, сенатори, директори департаментів НМ Міністерства Внутрішніх Справ і Адміністрації і Бюро Прав Громадських, науковці і представники опольських воєводських влади. Были і сут питаня чом так важну конференцію організовано в Ополі, а не в Вроцлаві. То треба одновісти, же організатором була фундація Польско-Німецької Співпраці до якої влучено Союз Німецьких Стоваришинь і Союз Молодежи Німецької Меншості в Польщі.

Через 2 дні виголошено важни доповіди – реферати, по яких переходила жива, активна дискусія. А теми доповіді хоць згадати в скороченю:

“Польське право для НМ і його згідніст з міжнародними установами”, “Можливості ужывання подвійних назв в місцях життя Нац. Меншын”, “Адміністрація Уряду Польщі в однесьеню до Меншын Народных і Етнічных в нашій державі”.

Трудно вшытки доповіди шырше описати. Вшытки мали правне і житьове значиня для Нац. Меншын. А не менше цікаво проходила дискусія в які представники НМ майже єдноголосно домагалися устави урядово-державной о правах Нац. Меншын в Польщы.

Більшіст представників влади тыж була за тым але хыбаль голосы 2-ох послів били противни з дивним оправданьом.

Думам, же о тій конференці буде бівше писати преса, або буде видана окрема книжка. Дос дивне і незрозуміле було для учасників і гостів конференції, же не взял нихто участі з Міністерства Культури, головно з Департаменту НМ.

З лемківських товариств ци організації брали участь:

-голова Стоваришиња Лемків в Лігници Андрей Копча,
-Товариство “Руска Бурса” в Горлицях представляла др Олена Дуць-Файфер.

Музейне Товариство в Зиндронові (автор тых рядків) Ф. Гоч,

-Гром. Круг Лемків в Горлицях “Господар” мгр Павел Стефановскій.

З ОУП з Варшавы никого не було, але приіхал з Перемишли проф. др Стеван Заброварный і з Krakова правник мец. Роман Любінецкий. Не було тыж никого з Гол. Заряду ОЛ в Горлицях.

Ф. Г.

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

(передано по радіо 11. 08. 02 р.)

Вед.: У ці серпневі дні виповнилося 55 років від дня народження поета, громадського і церковного діяча, редактора Петра Трохановського. Розповідає член правління Фундації дослідження Лемківщини у Львові, заслужений працівник культури України Петро Когут

Когут: Літературний псевдонім письменника Петро Мурянка. А народився Петро Трохановський у лемківській родині виселенців з села Бінцярова Горлицького повіту – Польща.

Навчався в будівельному технікумі у Вроцлаві, потім у духовній православній семінарії при Християнській академії у Варшаві. Працює дяком при православній церкві в місті Криниця та вчителем.

Відомий як поет, який пише лемківським діалектом. У Новому Санчі вийшла у 1983 році збірка Його віршів “Сухий бадиль” діалектом і в перекладі польською мовою. Збірку ілюстрував В. Грабан, переклад і післямова Здзіслави Зигадлувни. У 1984 році Українське суспільно – культуральне товариство видало збірку віршів Петра Трохановського “Мурянчиско”. У 1989 році вийшла збірка поезій “Як сокіл води на камени”.

Петро Трохановський підготував і видав антологію дитячої поезії “Мамко, куп мі книжку” у 1995 році. Вона відкривається щедрою добіркою народних пісень. Тут вміщено майже 30 поетів, їх добірки віршів короткі біографічні довідки, портрети. А торік поет видав нову збірку віршів “Планетники”.

Петро Трохановський також укладає і редактує щорічний “Лемківський календар”, квартальник “Антифон”, газету “Бесіда” – орган Стоваришіння лемків у Польщі. У своїх віршах роздумує над долею лемків – земляків, оспівує природу рідного краю.

*Автор інтерв'ю В. Шалайський – прац. радіо.
Львів*

ЧОМ ЛЕМКЫ В КАРПАТАХ

Было то барз давно але стары люде гварят, же чиста правда.

Коли Адам дався обдурити Евом і вкусив заборонене Богом ябко приїша велика біда. За кару Бог вигнав Адама і Еву з раю, але де было ити кед землі ищи не было лем пекло, а жити якоси треба было.

Поставив Адам кузьню на граници меже небом і пеклом в якій чортам робив вили і підкував копыта. Гарував Адам як самар, а Ева лем дітій родива ріжних колорів: білих, чорних, червених лем зелених ніт. За деякий час так ся того народиво і такий бив гармідер, же ангелы не могли витримати. Пішли до Бога Отця аби дашто зробив, бо так дальше быти не може. Бог успокоїв Ангелів і повів, же подумат што зробити.

Шіст дній і ночей творив кулю земську, а на ній гори, ліси, моря, ріки, звірів, птахів і як юж вшытко было готове казал скликати вшыткіх на нараду. Всевищий сів на троні, палочком крутив земну кулю і просив присутніх, аби вибрали собі місцевіст де хочут жити, бо з раю треба ся виберати. Коли діліня закінчилося і вшыткі в ока мгніню перенесли ся на землю Господ увидів Ваня – лемка, який смирно стояв одинокий.

Та чом ты Ваню не підішов, як я ділив землю, та дав бим тобі найліпший кавалец.

А Ваньо:

Я відів як Тобі Боже докучали і я юш не съмів бандрувати.

Хот ближе то посмотриш што ищи оставо. Є пустині але там пісок і горяч, є північ але там сніг і мороз. Остали ищи гори, які даколи назовут Карпатами, там крас природа і велике богатство але працувати треба тяжко і не єдному поколінню.

Вклонився Ваньо Всемогучому і в ока мгніню очутився на полонині високой гор\ Кичер\ в Карпатах. На полонині паслися вівці, медведі збирали малини, а заяці грілися на сонці. Вшытки звірі звернули увагу на Ваня, весело кивали головами якбы витаючы.

Вітер колисав квіти на полонині, тихо шумив смерековий ліс, а зачарований красотом природ\ Ваньо щиро дякував Всевищньому за так велику ласку.

Тепле сонечко опускалось все низче і низче аш сховалося за гори а на небі звилися зорі і крас місяц. Вівці окружили Ваня і звали до сну, але Ваньо не знав што таке сон зачарований красотом неба і землі. Нараз почув чарівну пісню “Жду тебе Ванцю коханий мій”. Серце міцно забило і застівав мілим голосом “Іду до тебе кохана моя”. Летів з вітром през гори і потоки до Ганці з якою милувались до рана, а потім ціле житя. Так і зачався лемківській рід в Карпатах.

Петро Ластівка

Nowe książki

W 55 rocznicę wysiedlenia Łemków z ich ojczystej ziemi ukazała się książka Aleksandra Chudyka „Kasarnia przyczyną dramatu 1939 - 1945”. Autor jest Łemkiem, byłym mieszkańcem nieistniejącej już wsi Smereczne w okolicach Dukli. Wartość tej książki polega na tym, że autor opisuje wydarzenia, których był naocznym świadkiem, a często uczestnikiem. W małej przygranicznej wiosce pojawia się kilku żołnierzy niemieckiej straży granicznej. Obie strony obserwują się uważnie, wśród młodych ludzi nawiązują się pierwszenstwa i sympatia; wspólnie grają w karty, jeżdżą na nartach, trwa handel wymieniony. Mieszkańcy wioski z uznaniem przyjmują pierwsze rozporządzenia nowej władzy: sprzątanie obejścia i drogi wzdłuż domu, itp.

Wojna toczy się gdzieś daleko, na bezkresnych rosyjskich stepach i wydaje się, że tak będzie zawsze, ale z upływem czasu okupant pokazuje swoją prawdziwą, okrutną twarz; zaczynają się łapanki, pierwsze wywózki do Niemiec na przymusowe roboty, katorżnicza praca na rzecz okupanta.

Bohaterowie książki A. Chudyka to ludzie bardzo młodzi, często jego koledzy, rówieśnicy. Autor odnosi się do nich z ogromną sympatią i wyrozumiałością. Młodzi kochają się, snią plany na przyszłość, często nie zdają sobie sprawy w jak trudnych czasach przyszło im żyć. Jest w tej książce tragiczna miłość i okrutna, nikomu niepotrzebna śmierć. Są też bardzo ciekawe wspomnienia osób trzecich z okresu pierwszej i drugiej wojny światowej.

Autor nie zajmuje się wielką polityką. Dla niego Łemkowie to Łemkowie, Rusini, którzy od pokoleń, od zawsze, żyli w swoich pięknych górach, mieli swoją kulturę, język, religię. Nikomu tych gór nie zabrali, nikogo z nich nie wygonili. Żyli dopóki nie zjawiła się tzw. władza ludowa. Nie ma już Smerecznego i setek innych łemkowskich wsi. Autor nie uważa się za pisarza, ani kronikarza, ale daj Boże, żeby każda łemkowska wieś miała kogoś takiego, kto tak interesowałby się przeszłością jak Aleksander Chudyk i zechciał ją przekazać innym. Nawet błędy stylistyczne i edytorskie nie drażnią tak bardzo bo w przypadku tej książki to przekazywana treść jest ważna a nie forma, z kolei treści trudno odmówić wartości.

Książkę przeczytałem z dużym zainteresowaniem. Wiele opisywanych w niej wydarzeń znam z opowiadań moich najbliższych. Prawie w kaźde wakacje odwiedzając rodzinę w Zydranowej staram się być także w malowniczej dolinie, gdzie kiedyś istniała wioska Smereczne.

Serdecznie polecam tę ciekawą książkę wszystkim, którzy interesują się problematyką łemkowską oraz tym polskojęzycznym Łemkom, którzy chcieliby się dowiedzieć czegoś o swoich korzeniach. Książkę można zamówić:

Aleksander Chudyk

72 - 200 Nowogard, ul. Leśna 11/13

Anna Buriak - XIV Liceum Ogólnokształcące

Szczecin

CO PISAŁA MIEJSCOWA PRASA O ŚWIĘCIE KULTURY I TRADYCJI ŁEMKOWSKIEJ „OD RUSAL DO JANA”

Dziennik polski 13 lipca 2002 roku.

„Imprezę rozpoczęcie dzisiaj o godz. 17 złożenie kwiatów w miejscowościach pamięci, znajdujących się na terenie Muzeum Kultury Łemkowskiej. Na godz. 17.30 przewidziano zwiedzanie skansenu oraz pokaz rzemiosła i wystawę prac twórców ludowych.

O godz. 20 zainaugurowana zostanie debata pt. „Kultura łemkowska obecnie i w perspektywie – uwarunkowania historyczne”. Po niej, ok. godz. 21 zacznie się festyn ludowy.

Niedzielną część święta rozpoczęcie Służba Boża w miejscowości cerkwi pw. Św. Mikołaja. Z kolei o godz. 14.30 początek części artystycznej, podczas której zaprezentują się zespoły łemkowskie z Polski, Słowacji i Ukrainy. Odbędą się także konkursy pieśni i języka łemkowskiego.

Organizatorami „Od Rusal do Jana” są: Rada Muzealna, Rada Sołecka i OSP w Zydranowej. Głównym sponsorem święta jest Ministerstwo Kultury.

Dziennik Polski, 15 lipca 2002 roku.

„Od Rusal do Jana” w Zydranowej
GOŚCIE ZZA OCEANU

Tradycyjnie już w międzynarodowej obsadzie odbyło się w Zydranowej (pow. Krośnieński) XI Święto Kultury i Tradycji Łemkowskiej „Od Rusal do Jana”. Przy muzyce kapel łemkowskich wszyscy goście, a było ich całkiem sporo, mieli okazję zapoznać się z folklorem Łemkowszczyzny.

Do Zydranowej zjechali w weekend Łemkowie z całej Polski i świata – przede wszystkim ze Słowacji, ale nawet zza oceanu.

-W tym roku było bardzo dużo gości z Ukrainy, przyjechali Łemkowie także z Kanady i Stanów Zjednoczonych – mówi Teodor Gocz, pomysłodawca imprezy i opiekun Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej.

Wystąpiły nie tylko zespoły łemkowskie, ale również polskie – m. in. Krakowska kapela podwórkowa „Centusie”.

Największym zainteresowaniem, zwłaszcza osób fotografujących, cieszyły się Łemkowie paradujący podczas święta w oryginalnych strojach. Była także wystawa obrazów, eksponowanych na ścianie jednej z chyż oraz fotografii cerkwi. W niedzielę w cerkwi pw. Św. Mikołaja odprawiono Służbę Bożą.

Reprezentanci społeczności łemkowskiej złożyli także wiązanki kwiatów pod pomnikami ofiar obozów w Thalerhofie (tutaj podczas I wojny światowej Austriacy przetrzymywali łemkowskich moskalofili) oraz w Jaworznie (założony przez władze polskie po II wojnie światowej).

Tekst (SUB)

TRADYCJA PODTRZYMANA

Pokazy pracy w kuźni, kręcenia powrozów i kiczek, czyli snopków na pokrycie dachów oraz wyrobu gontów – to atrakcje Święta Kultury i Tradycji Łemkowskiej „Od Rusal do Jana” w Zyndranowej w Bieszczadach.....

(PAP)

To tylko niektóre wycinki z prasy polskiej na temat Święta „Od Rusal do Jana”, jakie do nas dotarły. Jednym słowem XI święto było bardzo udane. Wystąpiły zespoły z znać granicy i z Polski, które zaprezentowały bardzo ładny folklor.

Redakcja „Zahorody”

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЙ

...Красні Вам дякую вшытком за можливість пережити і що раз неповторної атмосфери Зиндронівського Свята. Тепле і жычливе приняття рішат о тым, же до Зиндронової іхаме цілом родином барз охочо і радо і николи і що не завели зме ся в своїх сподіванях і надіях. Часом лем чую, же мате уж дост того вшыткого. Але в тым року особливі присмі було видіти, же не били сте так змучені Святом і людми. Виріла ём і чула кус оптимізму в бесідах Ф. Гоча. Мам надію, же ся не мылю, бо жычу Гочам, організаторам і Зиндронівському клаптикові Лемковини все якнайліпше.

Окрем того барз мило мі було стрітити (що ест можливе преважні в Зиндроновій) надзвичай інтересуючих люди – серед них на I місці ставлям Надію Кінчак з Києва, котра на чудо бесідує по лемківски так, як бесідували в Кріловій Рускій. Я думала ём, же на Україні по лемківски як фрас бесідує лем Василь Шкымба (котрого тіж ся стрітило в Зиндроновій), а ту наступне чудо і то з Києва.

І як не іхати радо до Зиндронової, як не тішити ся, же свято ест і буде.

Тишу ся, повело ся нам, хоць были трудности, провести нашу вечерню стрічку – бесіду – конференцию і то з дост конкретными результатами. Люде уж сут призываєсь, же така стрічка все має місце в Зиндроновій і идут на ню – виділа см тога і чула од заінтересуваних.

На жаль, не повело ся провести конкурсу культури, істории, бесіды. На другій рік може даст ся допильнувати, жебы были охочи взяти участ, бо такы конкурсы сут потрібни, хоць зо взгляду на популяризування інформаций.

В Зиндронові все ся чую добре і як лем можу, то радо іхам, бо чую, же мило проведу там свій час.

Як бы сте хтели дашто предрукувати до “Загороды” з мойой книжкы, прошу барз” лем з зазначыњом одкалъ взяте.

І що раз хочу подякувати за вшытко, што находиту в Зиндроновій. А тогорічне Свято споминала буду вынятково мило. Най Вам ся щастит дальше так тримати.

Олена Дуць – Файфер.

Велико – Уважаєма Пані Олено.

Од Редакції “Загороды” і Комітету Організаційного 2002 Музейного Свята “Од Русаль до Яна” в Зиндроні красна – щира подяка за Ваши теплы - жычливи і похвальні слова о 11 Музейнім

Святі і його організаторах. Дякуєме за Вашу подяку і задоволення, а окреме за охоту помочи "Загороді".

Ваше нове цінне видання книжки "Література лемківська в II-гій половині XIX і на початку ХХ століття" – має велике історичне значення для лемків, де лем жують.

Радите з книжки дашто друкувати в "Загороді". Лем што?, Яку тему?, як кождий розділ єднаково важний.

Радиме читачам придбати – купити тута видання і читати ціліст, бо "Загорода" то квартальник і може помістити лем декотри, вибрани матеріали, які не дадуть ширшого знання темату. Але спрібусеме найти што важніше.

Редакція "Загороды" і Рада Музейного Товариства.

SZANOWNI PAŃSTWO

Na nazwisko mojego męża STANISŁAWA MAJEWSKIEGO – dziennikarza, literata, przysłali Państwo zaproszenie na święto kultury i tradycji łemkowskiej.

Serdecznie dziękuję. Niestety pragnę państwa poinformować, że mój mąż nie żyje. Zmarł 22. X 2001 r. na raka płuc, po 5 miesięcznej walce z chorobą. Zgodnie ze swoim życzeniem Jego spopielone zwłoki spoczywają na Słowacji w Zubereckiej Dolinie, na maleńkim cmentarzyku partyzanckim.

Jako Obywatel honorowy miast słowackich, wielki miłośnik Słowacji, był uczestnikiem powstania słowackiego SNP i walk partyzanckich 1944 – 1945, Staszek pragnął spocząć u boku swoich towarzyszy bronii.

To było Jego życzenie od wielu lat. Pogrzeb miał wspaniałe, z najwyższymi honorami.

Łączę pozdrowienia i służę informacjami gdybyście Państwo czegoś potrzebowali.

*Barbara Majewska
Warszawa 19. 07. 2002 r.*

Szanowny Panie Teodorze!

Będąc u Pana w Zyndranowej wiosną zakupiłem Pana Biograficzną książkę. Dziś przychodzi mi podać ją dalej – komu?!

Otoż okazało się, że po 12 latach znajomości z bardzo serdecznymi ludźmi mieszkającymi na Pojezierzu Lubuskim (Dawne Gorzowskie), dowiedziałem się, że są oni jedną z trzydziestu łemkowskich rodzin przesiedlonych w 1947 r. z Brunar k. Florynki. Była to dla mnie niesamowita

radość, kiedy mogłem im opowiedzieć o Goczu, który toczy bój z przeciwnościami losu w obronie kultury łemkowskiej. Dlatego przesyłam im dziś tę książkę i zdjęcia wykonane w pana zagrodzie.

Jeśli nie sprawi to Panu kłopotu, proszę przesyłać za zaliczeniem pocztowym:

1 szt. „Życia Łemka” oraz 2 szt. Książki o waszym pomniku.

Myślę, że jej treść (myślę o „Życiu Łemka”) sprawi wiele wzruszeń obchodzącej 90-te urodziny Pani Annie (żonie Nikity – nazwiska nie pamiętam). Cieszę się, że choć tyle mogę zrobić dla tych Pana krajan, którym nie było dane wrócić do siebie po akcji „Wisła”

Życzę Panu Fedorze zdrowia i Łask Bożych – bo w końcu „Służym odnomu Bohu”.

Do zobaczenia. Robert Drewniak

Droga Redakcjo

Przeczytałem kilka artykułów w poprzednich i obecnym numerze „Zahorody” i „Besidy” o sporach na temat zjednania Łemków oraz okrągłego stołu i powiem, że jestem tym zmartwiony, bo zbliżają się czasy wstąpienia Polski do UNI, gdzie będzie jakaś możliwość wyegzekwowania naszych utraconych dóbr, to nasi świątliwi Łemkowie skaczą sobie do oczu, zamiast porozmawiać na sympatycznej gościnie przy ciepłych pierożkach, tradycyjnej maślance (prawdziwie łemkowskiej) i sobie wyjaśnić co trzeba, to im się zachciewa kłotni przy okrągłym stole. Wywołają wielką kompromitację, a gorsze mogą pogrzebać szansę i nadzieję.

Chciałbym, ażeby nasi rodacy Łemkowie na spokojnie rozważyli każdy temat i nie wyzywali się publicznie na pojedynek, aby z tego nie wyszło, że nie znamy swojego pochodzenia i prawdziwej nacji.

Przeczytałem uważnie artykuł J. Szwabły i J. Horoszczaka i nie bardzo mogę sobie wy tłumaczyć dlaczego powstał aż taki zajadły między nimi spór.

I okrągłego stołu też nie potrzeba, bo zaraz zainteresują się tym różne „Pismaki”.

Serdecznie pozdrawiam i nawołuję do jedności i zgody.

Ch. A.

Шановна редакціє

Пишу лише короткого листа. Радий був ознайомитися вперше і докладно зі змістом часопису "Загорода", найновіше число якого купив в українській книгарні у Кракові. Купив. Прочитав і створив собі найзагальніше уявлення та погляди авторів.

Оскільки я сам повязаний (через своїх діда і батька) з одним кутком Лемківщини, який трохи гірше відомий. То прочитав зі значним зацікавленням першу частину спогадів Майора Константина із села Красной на Короснянщині. Не маючи під рукою старших чисел "Загороди", не знаю, чи про село Красна, або найближчі до нього місцевості не друкувано яких – небудь матеріалів вже раніше. Як зможете дати конкретну відповідь, то буду Вам дуже вдячний.

Бажаю дальших успіхів у виданню "Загороди".

З повагою Богдан Зілинський
Прага
Чеська Республіка

Warszawa, dnia 28.VI.2002

PRAWOSŁAWNY METROPOLITA
WARSZAWSKI I CAŁEJ POLSKI
Al. Solidarności 52, 03-402 Warszawa

Pan
Феодор Гоч
Зиндранова

Дуже дякую за запрошення на Свято „Од Русаль до Яна”.
На жаль в цьому часі буду за кордоном. З Вами буду
думкою.
Всім Вам бажаю багато доброго здоров'я, успіхів в житті та
всіх благ від Всевишнього Творця. Господь нехай
допомагає Вам і в майбутньому в Вашій праці
культивувати рідину традицію і культуру.
Боже благословення нехай буде зі всіми учасниками
Свята „Од Русаль до Яна”,

• Cate,

Митрополит Варшавський і цілої Польщі

MINISTERSTWO
SPRAW Wewnętrznych i Administracji
DEPARTAMENT WYZNAŃ
Dyrektor Departamentu
dr Andrzej Ciochara

Warszawa, 2002. 07. 09

MN-6521-22-528/02/TR

Pan
Teodor GOCZ
Przewodniczący
Rady Towarzystwa
Muzealnego w Zydronowej
38-454 Tylawa, pow. Krośno
Województwo Podkarpackie

Дорогий Panie Przewodniczący,

Upierzejmie dziękuję za zaproszenie na XI. Święto Muzealne Łemkowskiej Tradycji na Pograniczu Kultur „Od Rusal do Jana” w Zydronowej. Jednocześnie z przykrością informuję, że w związku z napiętym terminarzem prac Departamentu nie będę mógł uczestniczyć w uroczystościach.

Korzystając z okazji chciałbym wyrazić słowa podziwu dla zaangażowania Towarzystwa, któremu Pan przewodniczy, na rzecz propagowania tradycji i kultury społeczności łemkowskiej w Polsce.

Życzę dużo zdrowia i sił do dalszej, równie owocnej działalności.

z uznaniem maculm

lukasz

КУС ОІВАНІ РЕШЕТАРЮ З КРАМПНІ

Святой памяти Іван Решетар, Руснак – Лемко, пришов на тот наш прекрасний земський світ в селі Свіржові Рускі ті при Крампні иши далеко перед першом світовом війном в часі котрой юж бив в повні дороствим мушином.

Як тих Решетар доріс до своєї повнолітності то в сусіднім селі Грабі провадив сой власний склеп з ружними товарами для первих потріб селских. А потім при помочи свого швагра збудував сой в селі Крампні дос добрий водний тартак, и при тім тартаку тих водний млин, котри в часі першої світової війни улегли дос великому знищенню, але по війні Решетар одремонтував тартак, лем млин зостав таким яким го тамта війна лишила.

Іван Решетар в часі першої світової війни хибал не бив покликаний до войска австріяцького на війну, лем бив на терен теперішньої гміни Крампні правним урядом австріяцьким уповажненим комисаром до несеня урядової помочи вшитким вдовам, женам и родичам, котрих мужове и синове, на жаль, в тамті війні на фронті згинули, або дале били в войску австріяцьким на війні. З того обовязку Решетар барз добре ся вивязував, бо николи в тім його нелегкім товди обовязку нихто ся на нього ничим не поскаржив. Бо бив то чловек Богобойний о все добром одношено ся до вшитких близкіх и не лем до Руснаків – Лемків, але так само и до вшитких других народовости. Решетар з посіданого тартаку хибалъ мав дос добрий дохід, бо поза острима зимами праві же цівій час тот його тартак бив в руху и різав людом клоци на ружни дошки як и тих будувляни швалі, то и його ціва родина: жена и четверо діти, двох синів и дві дівки, вшитки сой товди в Крампні жили в дос добром достатку в обширнім и добром домі мешканім. Діти покінчіли середні школи. Дві дівки и єден син завожили свої родини, а єден барз уродливий син зостав не женатим, бив товди так званим полським поліцянтом гранатовим. А в часі окупациі німецької в порозумленю з полском організаційом підземном вступив до поліці – стражи вязничай в Яслі и там з полскими партизантами звільнили вязнів

Поляків, Руснаків – Лемків и других народовости. Лем на велике нещесця втікаючого товди поліцянта – стражника Владка Решетаря німецка поліція зімава ково Тарнова и там він деси трагічні згинув, и ани нихто не зна де ся находит його місце вічного спочинку. Може иши сут при житю таки люде, котри при його помочи уратували свое дороге житя и на його, яко богатиря, гробі прагнули би ся помолити до Предоброго Господа Бога за його душу и там повожити віночок квітів.

Описуваний Іван Решетар хиба тих бив барз релігійним чловеком, бо як ми зме го познали ходячого до крамской церкви, то не зауважили зме ани в єдну неділю, або даке свято, жеби го там в церкви на Свужбі Божі не биво. А же бив чловеком о барз добрім серци, то тих ту окличним церквам видатні помагав в іх ремонтах и при будові нових церков.

Ту тих треба вспомнити, же як били уряджувани в Крампні даки танцуvalни музики – забави, то худобним дівкам и дорастаючим дівчатам пватив білети вступу на таки музики, жеби и они худобни дівки и дівчата могли ся натішити такими забавами и до волі товди там ся натанцовувати. Єдним свомом треба повісти, же тот Іван Решетар за свого житя на ті ту Господом Богом для люди створеной земли, на тівко лем міг то потрібуючим людом во вшиткім помагав.

Іван Решетар тих бив чловеком добре писемним то часто до нього приходили люде по поради, або написати до дакого уряду просбу, а він никому николи и в тім тих не одмовив помочи. А же тих знов дос добре німецку мову, то в часі окупациі німецької таких люді по просбі о поміч в його домі часом аж за дуже биво. Часто таким людом в тамтих барз тяжких окупацийних часах удававо ся му іх справи повагодити – заватвити и николи од никого за таку поміч жадного гроша ци тому дашто подібне нич, а нич не взяв. Йому вистарчива запвата: Боже запват, або дякую.

Та єдного разу, як на тутейши терен надходили кінцом літа 1944 р. діняня воєнно фронтови другої світової війни, то тот Іван Решетар за ратуваня близкім житя міг сам згинути, а биво то так: хтось в Крампні на дорожі при лісницівці застрілив німецького вояка. За туто велику провину німецька войскова поліція зімава десят никому нич ани кус невидних хвопів, осмох крамских

Руснаків – Лемків и двох Руснаків – Лемків з Полян. Полянчане то Михав Бромірский и його товди ищи нелітній син Василь Бромірский, котри на іх товди велике нещесця акурат били зногоу рідного сева Полян виселени німецким войском дале на захід, бо на полянськім терені де они мешкали мава тамди проходити говоюна німецка ленія оборони воєнно фронтової. Тоти вшитки поімани невидни хвопи мали бити в тім страшнім воєннім тягари за застріленого німецкого вояка розстрілени на крамских критівках ково склепу – дому Василя Хомяка.

Тото зо свойої хижі през вигляд добрі відів Решетар и незважаючи што може ся з ним стати пішов до там знаходячого ся німецкого офіцера и барз прекрасні го просив жеби тих никомунич невидних хвопів призначених до розстріленя звільнину стверджуючи, же так тоги хвопи як и ціва решта ту Руснаків – Лемків завше жили як найбарже спокіні, Богобойні и уцтви.

А же ставо ся таке трагічне воєнне нещесця в котрім незннати як и чого згинув тот ищи віком моводий німецкий вояк, то тутейши люди несуть в тімнич видни. Але тот німецкий офіцер ани не хотівнич свухати Решетярових з глибини серця просб, лем давав своїм воякам розкази до приготовленя розстрілу невидних хвопів. Та в тім часі од сторони Жидівського надіхаво німецке авто особове з котрого висів старший віком и войсковом рангом німецкий офіцер и звідав ся што ту ся діє. То тот німецкий моводший офіцер здав му по войскови рапорт – виясненя што чинит. Товди тот старший німецкий офіцер тиж звернув ся до Решетаря, жеби и він му вияснин тогу барз а барз прикуру справу. Та Решетар в мислях просив Предоброго Господа Бога, жеби го натхнув такими словами, котри би уратували житя тим невидним хвопім. Но и о чудо по Решетарівім виясненю и горячи просбі, же ту вшитки люди сут як найбарже Богобойни и во вшиткім праведни, и же не малинич спільнога з тим застріленьом німецкого вояка. То по висвуханю Решетаря тот старший німецкий офіцер тих вшитких хвопів призначених до розстріленя звільнину і казав ім ити до своїх родин, бо же незадовго тамади буде ся переміщава дос велика німецка єдностка войскова.

Так тот старший німецкий офіцер на горячу просбу Решетаря звільнину од розстріленя тих хвопів и казав ім ити до своїх родин,

а они зо страху дале там стояли як жеби били даким загіпнотизувани. То они з там пережитого не до описаня великого страху, бо перед нима юж стояв до них вицілюваний машиновий карабин и німецкий вояк юж лем чекав на розказ потягнути за цингель и іх розстрілити. Товди по іх звільненю они ани не знали де и як мають ити, бо в іх головах лем сам шум бив и ноги мали як би били з дакой гуми и аж подеякім часі покус ся опамятували и помави зачали ся розходити до своїх родин. Ale так направду тогу страшне іх пережитя аж по деякім часі зачаво іх покус опущати. Лем же юж здоровля мали знищене, бо ночами не могли спати и часто тамте страшне здаріння ся ім снivo и дале снне.

В Полянах ищи жив Василь Бромірский и як часом дахто ся го звідат як то там товди биво на крамских критівках то він о тім нехоченич бесідувати лем му з очи летят сизи як би то з дакого потічка.

По звільненю хвопів призначених до розстріленя, тот старший німецкий офіцер звідав ся Решетаря ци він, праві же на терені діянь воєнно – фронтових, не бояв ся звернути до німецких офіцерів в так барз трагічні справі де и він міг бити довучений до тамтой групи хвопів призначених до розстріленя. Та Решетар барз спокіні му одповів, же він барз просив Предоброго Господа Бога о поміч му в ратуваню невидних хвопів и же тогу вшитко што він в обороні тих хвопів повів, то биво в цівости правдивом правдом, то и зато не мав жадної боязни, бо діяв в свущні людці справі в ратуваню невидного, людцікого, предоброго житя.

Тиж тот старший німецкий офіцер звідав ся Решетаря коли и де так ся добрі навчив німецкой бесіди, а Решетар му одповів, же в часі першої світової війни як бив австріяцким урядником. И хибалъ тогого Решетарівое виясненя ся сподабаво тому німецкому офіцерови, бо витягнув свою праву руку на пожегнаня ся з Решетаріом и повів му, же подивлят його велику одвагу, але як би ся му ищи даколи дашто таке притрафило, то жеби бив острожнійши, бо в часі війни, а тим барже в поближу лінії діянь фронтових часто в таких припадках ружні биват. Решетар того вшитко дома роздумуючи доходив до мисли, же тот старший

німецкий офіцер, то хибал бив австріяком, бо австріяки по давні цисарські принадлежності Галичини до Австрії хибаль дале мали якисе почутя, же сут з тима сторонами и ту людми як би иши дале звязани. И хибал тиж и завдяки тому тоти хвопи зостали звільнени з розстріленя.

Решетар зо своїма троїма дітmi; невістом, жятями и внуками пережили туту барз страшну нищителску другу світову війну лем його забудуваня мешкално – господарски и тартак зостали війном барз понищени.

Решетар тартак видержавив якісі фірмі з Ясва, котра під проводом майстра Вукашевского тот тартак одремонтував до уживалности, а по якімсі часі його сиву напендову переведено з водной на електричну и таким юж єст до тепер лем, же пред парома роками зас перешов в приватни руки.

Деякий час по війні Решетар бив адміністратором гміни Крампни, потім учителом, котре то учителство деякий час проводив в своїм домі и мав в ти учителскі діяльноти дос добри успіхи, бо родиче и діти з його научаня били барз задоволени. Але як Решетар зачав ся што раз то барже старіти и з тим што раз то барже тратити своє дороже здоровля, то з Жешова приїхава його дівка зо своїм мужом и го там до себе взяли. Там в Жешові мав барз добру опіку але за рідними сторонами и за цівом Лемковином там барз тужив. То лем як му дакус здоровля позваливо, то зараз приїзджав до Крампни, бо як повідав, же в Крампні все найліпше ся почував. Та приїша більша старіст и з ньом лихе здоровля и він там в Жешові одишов в спокою до вічности.

То Предобний Господи Боже дай тому рабови, за його земське Богобойне житя и за любов до вшитких близніх, там в царстві небеснім вічне житя. И тиж його вшитких близких, котри юж одишли до вічности, приймий там до царства небесного, а тих вшитких його близких, котри на ті дорогенъкі землиці жиуют поблагослов вшитким як найліпшим, жеби на іх лицах все гостив усміх и зо вшиткого мали правдиве задовоління.

*Опис написано бесідом сева Полян – Крампни- Котане
Танька и Гриц Бованко
Поляни, 12. 06. 2002 р.*

ПРИСЛІВЯ НАРОДІВ О ЗДОРОВЮ I ХВОРОТИ

Хворого ся звідуют, а здоровому дают.
Хворому і муха заваджат.
Терпливіст найліпше лікарство.
Што чловек, то дохтор.
Што за дуже, то нездорово.
Добре здоровя ліпше од богацтва.
Дохтор лікує як пінязі чує.
Кажда хворота має своє лікарство.
Хто здоровя не шанує, тот на старіст жалує.
Ліпше постити як хворіти.
На кожду хвороту єст маст.
Не гоїт ся рана, як не смарувана.
Декотры лікы сут гіршы од хвортвы.
Здорова баба хворого хлопа прескочыт.
Медицина пішла так далеко, же трудно о здорового чловека.
В здоровым тілі здоровий дух.
Розпуста псує здоровя.
Найліпшим лікарством єст спокій.
Ліпше дати пекаріови, як дохторови.
Ковальови помогло, але шевця забило.
Добры лікы без аптыкы.
Без помочы дохторя ся не вмерат.
Хворому брихови і пероги зашкодят.
Хворота приходит на кони, а одходит на ногах.
Хворий стукат на початку хвортвы, а дохтор при єй кінци.
Добры лікы сут гіркы.
Не помогут лікы, як придут стары рокы.

Вышпортал i записал В. Дзядик.

О АРЕШТАНТАХ

В середині ночі жена будить мужа:

- Мужыку, хтоси ходит по хыжи.
- Іди зараз обуд пса.

Жена до мужа:

- Чыталам в газеті, же якисий чловек мал 4 жены і всадили го на два роки до вязниці.
- За кару, ци для одпочынку?

Жена вытераючи слези повідат до мужа злодія:

- Нашол ёс собі іншу?
- Чом ти таке пришло до головы?
- Не було тя вчера през цілу ніч, а в газетах не писали о жадных крадежах.

Стричают ся два злодії:

- Што робиш днеска?
- То залежыт...где руку вштурю.

Газда дому зімал злодія, як тот пакувал до мішка дорогоцінны річы.

-Пущу тя вільно, але мусиш вшытко высипати з мішка і лишыти.

-Не можу того зробити, бо половина з тых ричів належыт до вашого сусіда.

Жена вязня просить о легшу роботу для мужа.

-Таж він має барз легку роботу, бо клит паперовы торебкы.

-Так, але по ті роботі цільма ночами мусит іщи копати якиси тунель.

. Зобрал В. Дзядик.

ЗМІСТ - SPIS TREŚCI

ВЕЛИКА ПОДЯКА.....	2
РЕДАКЦІЯ ДО ЧИТАЧІВ	3
МИХАЛІВСКА ВАТРА	5
СПОГАДИ МАЙОРА КОНСТАНТИНА	9
ПАМЯТИ ЯРОСЛАВА ЗВОЛІНСКОГО	13
NIEODŻAŁOWANY JAROSŁAW ZWOLIŃSKI	15
ŚWIĘTEJ PAMIĘCI ANASTAZJA	
I BAZYLI CHUDYKOWIE	17
Wspomnienia	20
I ЗГАДУВАЛИ ЛЮБИЙ СЕРЦЮ КРАЙ...	21
ПІВ ВІКУ В РОЗЛУЦІ З ОТЧИМ КРАЄМ.....	22
ЗАКОХАНА У МИСТЕЦТВО	24
ВСТРІЧА ЛЕМКІВ	28
Любомир Олесневич	29
ПОЕЗІЯ РОМАНА ВАРХОЛА	32
СОБІТКА КУЛЬТУРИ ЛЕМКІВ	33
КОЛИ ПОВЕРНЕМОСЬ ДОДОМУ?	37
СТАРЕ І НАШЕ	41
ВІЙНА О ПАМЯТНИК	42
NOTATKA PRASOWA	43
О НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШОСТЯХ	
НА КОНФЕРЕНЦІЇ В ОПОЛИ	44
УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР	46
ЧОМ ЛЕМКИ В КАРПАТАХ	47
Nowe książki	48
CO PISAŁA MIEJSKOWA PRASA	49
З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЙ	51
КУС О ІВАНІ РЕШЕТАРЮ З КРАМПНИ	56
ПРИСЛІВЯ НАРОДІВ О ЗДОРОВЮ І ХВОРОТИ	61
О АРЕШТАНТАХ	62

КУЛЬТУРА, ІСТОРІЯ І ПАМЯТКИ ЛЕМКІВ В ПОЛЬЩІ
KULTURA, HISTORIA I ZABYTKI ŁEMKÓW W POLSCE

ЗАГОРОДА ZAHORODA

KWARTALNIK TOWARZYSTWA NA RZECZ ROZWOJU
MUZEUM KULTURY ŁEMKOWSKIEJ W ZYNDRANOWEJ

Wydaje: Rada Towarzystwa Muzealnego w Zyndranowej

Выдає: Рада Музейного Товариства в Зиндранові

Redaguje zespół redakcyjny - przewodniczący i członkowie Prezydium Rady
Towarzystwa Muzealnego z pomocą autorów - korespondentów
Редактує редакційний колектив - голова і члены Президії Рады
Музейного Товариства з помочом авторів-кореспондентів

Adres redakcji:

TOWARZYSTWO MUZEALNE W ZYNDRANOWEJ
z dopiskiem "Zahoroda"
38-454 TYLAWA, pow. KROSNO

NALEŻNOŚĆ ZA KWARTALNIK ORAZ POMOC I DARY DLA
MUZEUM PROSIMY NADSYŁAĆ NA KONTO:

NR 86421096-1922-27006-0 GBPZ S.A. Wrocław Filia/Sanok
Podkarpacki Bank Spółdzielczy w Sanoku Oddz. Dukla

Redakcja nie zwraca materiałów nie zamówionych, zastrzega sobie
prawo skracania materiałów oraz używania własnych tytułów.
Redakcja nie zawsze utożsamia się z poglądami reprezentowanymi
przez autorów zamieszczonych materiałów.

Materiały pisane dialektem publikujemy w oryginalnej formie

OD 1996 r. KWARTALNIK DOTUJE
MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI